

Schody

Marec 2013

III. ročník

5. číslo

Yupíí
Dôvtip
Odvaha
Chut'
Snaha

Univerzita tretieho veku Žilinskej univerzity v Žiline ponúka v akademickom roku 2013/2014 záujmové štúdium pre seniorov v nasledovných študijných programoch:

3-ročné študijné programy – (od 45 rokov):

Dejiny Žiliny

Osobnosti Slovenska

Dejiny hudby

2-ročný študijný program - (od 55 rokov):

Základy práce s PC

1-ročné študijné moduly - (od 45 rokov):

Digitálne multimédiá

MS Office (Excel, PowerPoint)

Spracovanie web stránok a blogovanie

Finančná gramotnosť

Pohybovo-relaxačné cvičenie pre seniorov

Pobočka v Prievidzi:

2-ročný študijný program - (od 55 rokov):

Základy práce s PC

Podmienky štúdia:

- Požadovaný vek
- Ukončené úplné stredné vzdelanie
- Zaplatenie poplatku za štúdium

Učebné plány študijných programov budú zverejnené na stránke www.ucv.uniza.sk v termíne

od 3. apríla 2013. Od tohto termínu bude možné prihlásiť sa na štúdium.

Termín podania prihlášok do: **30.6. 2013:**

- osobne na adrese: ulica 1. mája 32, 010 26 Žilina (oproti autobusovej stanici)
- prostredníctvom online prihlášky na stránke: www.ucv.uniza.sk

Kontakt: tel.: 041/5135057, 041/5135043, e-mail: u3a@uniza.sk

Úvodník

Rok 2012 bol vyhlásený za Európsky rok aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami. Tento rok je vyhlásený za Európsky rok občanov 2013. Čo to znamená? Sú navrhnuté rôzne aktivity a informácie o ktorých by mali občania Európy vedieť. Ako vycestovať za prácou. Ako, kde a na koho sa obrátiť v prípade núdze v inej krajine. Informácie sú veľmi dôležité, keď sa vyberieme do sveta. Doma si myslíme, že informácie až tak nepotrebujeme. Veď za prácou už zrejme nevycestujeme. Aj keď niektorí seniori ešte chodia do zahraničia opatrovať seniorov. To znamená, že informácie sú dôležité pre každú vekovú kategóriu.

Rada by som sa však ešte vrátila k myšlienke solidarity medzi generáciami, ktorá rezonovala v spoločnosti minulý rok. Ak chceme byť k sebe solidárni, úctiví a priateľskí – musíme sa navzájom medzi generáciami poznať – komunikovať spolu a spolupracovať.

Ja viem, že nezmením tento svet. Chcem iba poprosiť: Buďme našim vnúčatám trošku viac Detskou linkou dôvery. Možno sa potrebujú iba posťažovať, že nemajú to, či ono, čo majú ich kamaráti zo solventnejšie zabezpečených rodín. Možno im stačí vysvetliť, ako sme žili my bez týchto technických vymožeností. Že aj napriek nedostatku IT sme mali bližšie jeden k druhému.

Všade sa hovorí o kríze. Už som to v niektorom čísle nášho časopisu spomínala, že ju nikde nevidím. Dnes som si však uvedomila, že to nie je kríza materiálna, ale kríza vzťahov, priateľstva a žeby aj ľudskosti? Preto ďakujem za každú možnosť stretávať na Univerzite tretieho veku mojich super spolužiakov, na turistike svojich kráčajúcich priateľov v každom počasí, v Jednote dôchodcov na Slovensku všetkých dobrovoľníkov, ktorí sú ochotní bez nároku na odmenu niečo urobiť pre ostatných.

Ďakujem prispievateľom do nášho časopisu Schody, ktorí sú ochotní bez získania honoráru, podeliť sa s ostatnými o svoje duševné vlastníctvo a zážitky.

A hlavne ďakujem, že tu máme naše vnúčatá, ktoré nám prinášajú do života iskru, radosť a aktivitu. Poznáte niečo krajšie ako, keď vám malé vnúča povie - „Ja Ťa tak veľmi ľúbim?“ Potrebujeme sa navzájom. Prečítajte si príspevok Vnúčatá a my.

Mária Žideková, šéfredaktorka

Foto: zdroj internet: Paprazzi na streche – fotenie študentov ŽU – slovenský rekord

OBSAH

2	ŠTUDIJNÉ PROGRAMY ÚCV-U3V ŽU
3	ÚVODNÍK
5	STRETNUTIE GENERÁCIÍ
6	ZIMNÁ KRÁSA
7	RODNÉ MESTO
7-10	PODDANSKÉ DEDINY MESTA ŽILINY
11	VNÚČATÁ A MY
12-13	PROJEKT TAPE
13	VÔŇA CHVENIA
14	MÓDA PRED POL STOROČÍM
15	VIRTUÁLNI UNIVERZITY TRETÍHO VĚKU
16	K PRAMENŮ KYSUCE
17	SEN O RYBE
18	BOLI SME PRI TOM
19	SENIORI BLÍŽŠIE K UMENIU
20	KÁVIČKA
21	NA CESTU ŽIVOTEM
22	ZO ŽIVOTA POSLUCHÁČOV II. ROČNÍKA U3V V POBOČKE V PRIEVIDZI
23	PAPARAZZI
24	Z VRŠKU DO DOLINY...
25	MÔŽE BYŤ SPISOVATEĽ NA DÔCHODKU?
26	SENIORI V POHYBE
27	DOPLNOK VÝŽIVY – LIEKY – OBETE
28	KULTÚRNE DEDIČSTVO
29	VOLOĎA
30	NOVINÁRSKY PREUKAZ
31	MALIAR TATIER

Stretnutie generácií...

V mesiaci október 2012 country tanečná skupina „RUTY-ŠUTY“ vystupovala na rôznych podujatiach, napríklad v Domovoch sociálnych služieb, Obecných úradoch, na stretnutiach seniorov pri príležitosti Mesiaca úcty k starším v regióne Žilina, ale aj v iných regiónoch, napríklad Trnava, Lazany, Kremnica. Rok 2012 bol Európskou úniou vyhlásený ako rok aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami. Pre naplnenie tejto myšlienky sme prijali ponuku na spoluprácu so študentmi Gymnázia Hlinská, Žilina, ktorá bola pre nás nová a veľmi zaujímavá.

Spolupráca so študentmi jednej maturitnej triedy Gymnázia na Hlinskej ulici v Žiline sa uskutočnila 3.10.2012 účasťou viacerých členov tanečnej skupiny „Ruty – šuty“ na otvorenej hodine Občianskej výchovy so zameraním na duševné zdravie. Vyučujúca profesorka bola pozorovateľom, hodina patrila nám a študentom. V rámci tejto hodiny sme prezentovali možný prístup staršej i mladšej generácie k starostlivosti o fyzické i duševné zdravie. My starší nácvikom country tancov, ktoré nám robia radosť a prispievajú k múdremu starnutiu. Tanec odbúrava stres, povzbudzuje telo a upokojuje dušu.

V prestávke tancov sme sa snažili s mladými ľuďmi úprimne a otvorene hovoriť o tom, ako si mi predstavujeme vzťahy a vzájomné rešpektovanie mladých a starších ľudí, pričom nemôže ísť zo strany starších len o kritizovanie, dôležité je byť pre mladých ľudí vzorom a partnerom. Venovali sme sa otázke vzájomnej pomoci, otvorenej a úprimnej diskusie o problémoch. Tieto zásady môžu prispieť k dobrým vzťahom, vzájomnému spoznávaniu sa. Zdôraznili sme ďalej, že v každom veku je dôležité zmysluplné trávenie voľného času. V ďalšej časti sme študentov naučili niektoré základné country kroky a časť ľahšieho tanca. Veľmi sa im to páčilo, boli veľmi učenliví.

Aká bola odozva na toto stretnutie sme sa dozvedeli z telefonátu vyučujúcej profesorky Krajčovičovej, ktorá sa vyjadrila, že študenti – maturanti veľmi pozitívne hodnotili stretnutie s nami, a dokonca sa to odrazilo aj v ich správaní na vyučovaní a k sebe navzájom. Prekvapení sme boli, keď študenti nám ponúkli pripraviť program pre stretnutie seniorov klubu dôchodcov na Vlčincoch, kde sme aj my členmi pri príležitosti Mesiaca úcty k starším. Na tomto stretnutí sa k nám chovali veľmi familiárne, ako naši priatelia. Niet čo viac dodať, stretnutie splnilo svoj účel. Potvrdilo sa nám to, že dnešná mládež je taká, akí sme my a ako sa k nej chováme a nie to, ako sa to mnohí starší snažia často hovoriť, že dnešná mládež je zlá, nevychovaná, hrozná a podobne. Všetko prispelo k tomu, že dvojgeneračné stretnutie bolo aj pre nás mimoriadnym zážitkom. Tento projekt bol uskutočnený vďaka finančnej podpore Žilinského komunitného fondu, ktorý spravuje prostriedky venované Mestom Žilina

Vlasta Brezianska, študentka U3V programu Č a spoločnosť

Foto: autor

Konečne nadišla sobota, koniec týždňa, vidina relaxu dvíhala dobrú náladu a predstavy na prežitie pokojného víkendu sa striedali ako reklamy v telke. V sobotné ráno, hneď na jeho začiatku vykuklo slniečko, akoby nás chcelo vytiahnuť von do zasneženej prírody. Pri pohľade z okna, z teplej obývačky bolo vidieť, že naozaj cez noc nám Perinbaba nadelila celkom slušnú vrstvu čerstvého sniežiku, ktorý aj v meste pokryl všetko svojimi jemnými vločkami, takže to vyzeralo veľmi romanticky, ba až rozprávково. To rozhodlo. Ide sa do prírody, von z mesta.

Rozhodnutie bolo celkom pragmatické, pri tom si pozriem aj záhradu, aká je tam situácia. Cesta autom za mestom ponúkala napodiv bielu aleju so zasneženými stromami po stranách, ktoré sa mihali okolo, ba aj samotná cesta bola celá biela, ešte

zasnežená, pretože cestári nezaregistrovali, že v noci snežilo. Autá išli aj preto možno pomaly, alebo sa ich osádkam chcelo čo najdlhšie vychutnávať obraz zasneženej krajiny.

Po odbočke z hlavnej cesty do dediny, kde je záhradkárska osada sa otvoril úžasný obraz zimnej krajiny. Doslova Ladove obrázky, chalupy pokryté snehom, z komínov sa dymilo, deti po dvoroch stavali snehuliakov, iné sa sánkovali, alebo guľovali. Ich radosť a bezprostredné šantenie na čerstvom snehu bolo vidno aj na ich červených lícach.

Prešiel som ešte kúsok cesty autom a koniec. Ďalej sa nedalo. Auto ostalo na kraji cesty a musel som ísť pešo. Snehu bolo tak pod kolená, krásny, sypký, biely sniežik, naozaj hotová perina. Predo mnou ešte nikto po chodníku nešiel, tak som mohol pozorovať stopy v snehu. Tu a tam sa prekrížili psie stopy, ale o pár metrov bolo dobre poznať malé kopýtko, to si srnka vyšla na prechádzku, pomyslel som si. Tu a tam stopy odbočili z chodníka, ale ďalej sa zasa vrátili. Išiel som po jej stopách a tie ma doviedli až do mojej záhrady. Tu bolo pekne vidieť ako a kade chodila, akoby kontrolovala, čo je tu na zahryznutie, čo gazda neochránil na zimu pred vysokou a zajacmi. Chuderka mala aj smolu, lebo poučený z vlašajška, keď si prišla pochutnať na šľavnatých pukoch rododendronov, ktoré potom mali v lete pauzu od kvitnutia, boli teraz na zimu ochránené čečinou. Nakoniec odpochodovala zo záhrady smerom ku blízkeму krmelcu. Zver to nemá ľahké ani jednu zimu, jej „potravinový reťazec“, sa riadne preriedi. Tak isto sú na tom aj vtáčiky v zime, keď nieto do čoho zobnúť. V našej záhrade sú rozmiestnené tri krmidlá, kde im sypeme slnečnicové semeno. Aj teraz som im nasypal vrchovato. O chvíľu sa začali zlietať sýkorky. Aj brhlík je našim stravníkom, je to zvláštny vtáčik, indiáni by ho isto pomenovali „ten čo chodí hlavou dolu“. A naozaj, priletí na strom a skacká hlavou dole po strome a oberá hmyz. Aby som nezabudol na krásavca s červeným bruškom a bielymi pásikmi na krídlach- je to hýľ lesný. Ale v lete sa tu zdržujú aj iné spevavce, pinka lesná, stehlík čížavý, strnádka, trasorítka, tak ich voláme, ale odborne sú to trasochvosty a hodne ďalších menších aj väčších operencov. Hodne sú zastúpené sojky, často ostanú po nich na pamiatku pekné bielo-modro pásikavé pierka, tiež drozdy čierne, ktoré ráno a večer radi spievajú na vyvýšených miestach, najčastejšie na vrcholcoch stromov, a drozdy plavé, tie si najradšej pochutnávajú na červených jahodách. Ozaj a musím spomenúť nášho obľúbenca s červenou baretkou na hlave v čiernom fraku a červených nohaviciach – Ďatľa veľkého, ktorý už tri roky hniezdi na neďalekom bútlavom strome a každý rok vyvedie mladé a keď ich učí lietať a spoznávať rajón, to je škola a pre nás poučenie a zábava. Spomienkami som zablúdil do leta, kedy je príroda v plnej sile a kráse.

Ale teraz je zima, ešte ani poriadne nezačala a príroda, spí, odpočíva a tiež má svoje čaro, svoje krásy, je prikrytá bielou perinou, stromy sú obťažkané snehom, konáre sú ovisnuté pod jeho ťarchou. Starí ľudia hovoria, že keď je veľa snehu, bude veľa ovocia. Boh daj, aby mali pravdu, ale aj napriek tomu, ja som ťažký sneh z konárov pozhadzoval, pretože na kríkoch a ihličnanoch ho bolo až príliš veľa, asi tridsaťcentimetrová súvislá vrstva má svoju váhu a mnohé konáre by to nevydržali. Veď potom povyskakovali aj o pol metra, akoby od radosti, že už nemusia držať takú ťarchu. A ja som spokojný odkráčal na cestu domov.

Rodné mesto Karol Fillner

Dnes myšlienka mi vábna napadla,
napísať o tebe, moje rodné mesto,
v máji Žilina celá rozkvitla,
každý si hľadá svoje miesto.

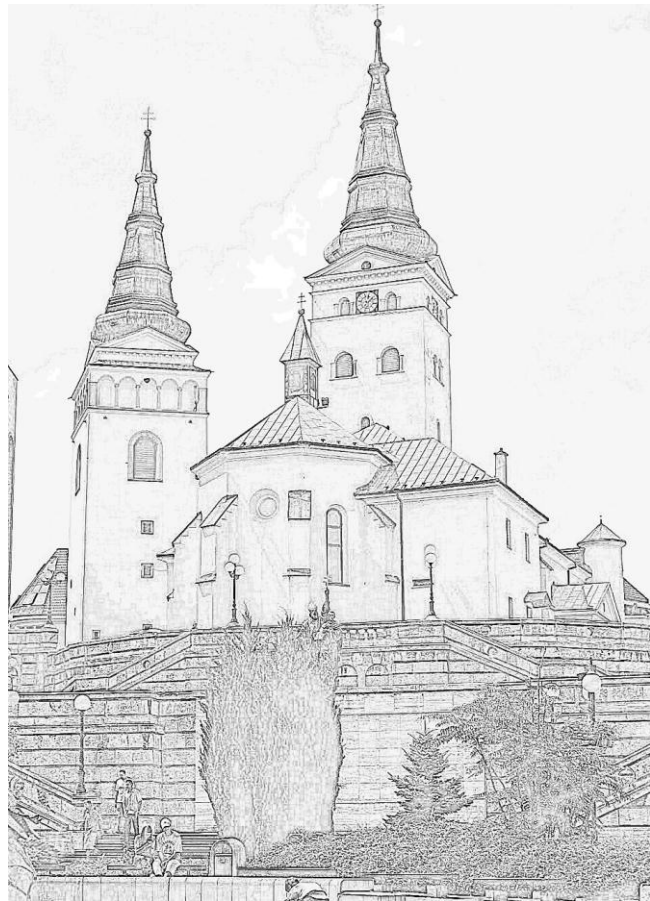
Centrum Žiliny krásia historické námestia,
kde každý svoj pokoj na lavičke nájde,
kde fontány tak krásne šelestia,
kde návštevník možno i do cukrárne zájde.

Dominanta Žiliny nad Hlinkovým námestím,
to katedrála s vežami do neba sa vypína,
hneď vedľa divadlo s tradíciou, ktorú si ctím,
veľa Žilinčanov na pekné hry spomína.

K mestu patria štvrte prímestské,
okolo mesta, ako hniezda uložené,
nesmieme zabudnúť na sídliska mestské,
v rôznych obdobiach vekov založené.

Moje rodné mesto je Žilina,
patrí medzi najväčšie mestá Slovenska,
tu žije celá moja rodina,
tu v údolí Váhu, je moja rodná kolíska.

Mám rád moje rodné mesto,
kde tri rieky sa v jednu premenia,
kde mladosť s históriou kráčajú vedno,
kde snaženie minulosti budúce generácie ocenia.

Poddanské dediny mesta Žilina

*Mesto Žilina pri príležitosti 700 rokov prvej písomnej zmienky pripravilo množstvo prednášok za účasti odborníkov - historikov. Všetky prednášky boli veľmi zaujímavé. Medzi inými aj prednáška o osídľovaní nášho územia a života v tom období. Dnes je pre mnoho ľudí nepredstaviteľné, čo i len pomyslenie, že by im niektorá vymoženosť dnešnej doby chýbala. Každý momentálny nedostatok materiálneho zabezpečenia nazývame krízou. Vieme si však predstaviť čo mali alebo nemali naši predkovia k dispozícii pre život? Pre lepšie pochopenie vtedajšej doby sme požiadali o rozhovor **historičku Mgr. Andreu Paráčovú z Kysuckého múzea v Čadci**.*

1/ Čo to znamená , že mesto Žilina malo svoje poddanské dediny?

V živote feudálnych miest v Uhorsku malo dôležitú úlohu hospodárstvo. Mestá si z neho museli zabezpečiť prostriedky na platenie svojich hodnostárov a zamestnancov, stráže, údržbu mestských budov, múrov opevnení, daní a dávok. Získavali ich z vlastných zdrojov - mlynov, píl, pivovarov, veľké príjmy mali z výroby a predaja alkoholických nápojov, majerov a poddanských dedín. Mestá, podobne ako feudáli, žiadali od svojich poddaných roboty, rozvinuli majerské hospodárstvo, uplatňovali si v nich menšie regálne práva a prevažná väčšina ich poddaných bola pripútaná k pôde. Takéto príjmy mala i Žilina z vlastných poddanských dedín - Závodia, Krásna nad Kysucou, Horelice, Ošadnice a Zborova.

2/ Ako vznikli tieto obce?

Vznik Závodia a Krásna nad Kysucou súvisí so žilinským právom, na základe ktorého vzniklo najmä v priebehu 14. stor. mnoho obcí a mestečiek na severozápadnom Slovensku a pre ktoré bola charakteristická funkcia dedičného richtára. V roku 1351 daroval krajinský sudca Tomáš dedičné richtárstvo v Závodí žilinskému mešťanovi Mikulášovi, synovi Petrika, a to v hraniciach, ktorými bolo Závodie od starodávna ohraňované. Mikuláš spolu s richtárstvom dostal sedem lánov orných zemí, mlyn na rieke Žilinka, slobodnú krčmu, práva štyri remeselnícke dielne - pekársku, kováčsku, obuvnícku, mäsiarsku, slobodu rybolovu a slobodné lúky. Obyvatelia, ktorí sem prišli boli od dňa príchodu oslobodení na sedem rokov od všetkých daní a povinností, po vypršaní tejto lehoty mali platiť po jednej hrivne od každého lánu. Prvá písomná zmienka o Krásne pochádza z roku 1325, kedy krajinský sudca a kastelán považsko - bystrického hradu Alexander daroval dedičnému richtárovi zo Žiliny Jánovi Petzoldovi opustenú dedinu Krásno, ktorú sa nepodarilo doosídliť jej predošlému majiteľovi Petrovi Intezovi. Ján Petzold mal Krásno vystavať a slobodne tu priviesť obyvateľov, ktorí po zaplatení ročného cenzu (desať penzí dobrých viedenských denárov) boli vyňatí spod všetkých dávok a povinností.

Horelica, Oščadnica a Zborov nad Bystricu vznikli na základe kopaničiarskeho osídľovania Kysúc, ktorému predchádzal príchod valachov, pasúcich svoje stáda v horských územiach, od ktorých odvádzali feudálom dávky. Koncom 16. a zač. 17. stor. osídľovanie na valašskom práve prerástlo do kopaničiarskeho. Valašské obyvateľstvo bolo nútené robotovať, platiť štátnu daň, žiť usadlým spôsobom života, čo zemepánom zaručovalo pravidelné príjmy a dorábanie poľnohospodárskych produktov vo vlastnej réžii. Zemepáni poverovali šoltýsov - lokátorov podobnými úlohami, aké mali dediční richtári osád, založených na nemeckom práve. Základom kopaníci boli dvory - samostatné hospodárske jednotky s obytným domom a hospodárskym príslušenstvom, nazývané zárubky. Chotár bol rozdelený na presné diely. Každý osadník dostal všetku pôdu v jednom kuse, ktorý zaberol rovnobežný pás poľnosti od jednej strany chotára po druhú. Kopaničiari bývali na 6 - 20 rokov oslobodení od platenia feudálnych dávok, odvádzali dávky z valašského dobytku, bryndzu, kože, naturálie, furmančili, vyrábali šindle, kresali brvná, klčovali lesy. Horelica vznikla na konci 16. stor., Oščadnica najneskôr v dvadsiatych rokoch 17. stor., a Zborov v tridsiatych rokoch 17. stor.

3/ Kedy a akým spôsobom sa tieto obce stali majetkom mesta?

Závodie a Krásno nad Kysucou sa obe stali súčasťou majetkov dedičného richtára zo Žiliny. Čo sa týka Závodia, písomné pramene o osude dedičného richtárstva v Závodí mlčia. Neskôr Závodie vystupuje ako celá obec, celá dedina Závodie. - napr. v roku 1497 bola pred mestskou radou spísaná dohoda o užívaní istých pozemkov medzi Michalom Orgom a *všecku dedinu Zavodie*. Nie je presne známe, kedy sa Závodie stalo súčasťou žilinského dedičného richtárstva, ale stalo sa tak pred rokom 1481. Podľa neskorších prameňov patrilo Závodie pod richtárstvo a súdnu právomoc Žiliny a obyvatelia Závodia sa zúčastňovali na voľbe žilinského richtára. Krásno nad Kysucou daroval v roku 1352 uhorský panovník Ľudovít I. Dominikovi Mačkovi, synovi Jána, a jeho bratovi Ivankovi, ktorí ho v tom istom roku predali Mikulášovi, synovi Mikuláša, syna Odiara, dedičnému richtárovi zo Žiliny za 1000 zlatých. V roku 1374 vystupuje ako majiteľ Krásna Ničko, syn Odoara, ďalším známym bol Ján, syn Mikuláša, syna Mikuláša, ktorý bol do držby Krásna vvedený v roku 1417. Podľa metácie Krásna bolo toto najsevernejšie obývané sídliskom, jeho chotár zaberol časť stredných a horných Kysúc a siahal až po poľské hranice. Žilinčania dedičné richtárstvo s majetkami v roku 1481 odkúpili za 400 zlatých, v roku 1509 boli na základe mandátu Vladislava II. ustanovení do držby dedičného richtárstva, domu k nemu patriacemu, ako aj dvoch lánov ornej zeme, nazývaných *Sabathfeld* (dnešný Frambor), tretej časti dvoch mlynov na rieke Žilinke, celej obce Krásno a štyroch poddanských usadlostí v Závodí. Horelica a Oščadnica sa stali majetkom Žiliny 3. decembra 1662 na základe donácie strečnianskeho zemepána Františka Vešelénih, ktorému mesto Žilina patrilo. Vešelén daroval tieto obce Žiline pre veľké výdavky, ktoré vynaložila pri sporoch panstiev Strečno a Budatín o územie Krásna a osady tu vzniknuté. Tieto výdavky sa vyšplhali až na sumu 20 tisíc florénov. Daroval ich so všetkými úžitkami, v donácii sa spomína, že ich chotáre boli vydelené z chotára Krásna nad Kysucou. Zároveň boli vymedzené ich hranice. Zborov sa stal majetkom mesta niekedy v polovici 70tych rokov 17. stor., kedy sa objavuje v hospodárskych záznamoch mesta. Pôvodne bol zálohovaný Pavlovi Motešickému za 3200 zlatých, od neho si Žilinčania vzali Zborov do nájmu za 4985 zlatých. Darovanie Oščadnice a Horelice potvrdil roku 1667 kráľ Leopold.

4/ Aké boli povinnosti obyvateľov týchto obcí voči mestu Žilina?

Horelica, Oščadnica a Zborov, založené počas kopaničiarskeho osídľovania, ležali v horských oblastiach, ktoré neboli priaznivé pre pestovanie poľnohospodárskych produktov. Preto ich obyvatelia bol menej poľnohospodári a viac sa zameriavali na chov dobytka, hlavne valašského a pastierstvo, pestovali menej náročné druhy - ovos, jačmeň, raž. Keďže tu bol dostaok lesov, zaoberali sa ich rúbaním, kľčovaním, spracovávaním dreva - výrobou šindľa, brvien, klátov a pltníctvom. Na čele dedín stáli šoltýsi, mohli mať podobné postavenie ako šoltýsi dedín založených na nemeckmo práve, dostali dedičné richtárstvo s určitou súdnou a správnu právomocou i výhodnejšie majetkové pomery. Urbáre však o ich slobodách mlčia, spomínajú ich povinnosti. Napr. všetci šoltýsi vzhľadom na svoju šoltýsku slobodu si museli v časoch vojny, snemov, vojnových výprav zaobstarat' na svoje náklady výstroj a sprevádzať svojho zemepána, alebo miesto seba zaplatiť v jednotlivých mesiacoch 4 zlaté od celej usadlosti, alebo vystrojiť kone s vozmi.

Obyvatelia Horelice a Oščadnice odvádzali Žiline peňažný cenizus dvakrát do roka - v Horelici, kde bolo vyše 16 celých usadlostí po 3 zl. , v Oščadnici s 39 celými usadlosťami po 1,5 zl. od usadlosti, v Zborove platili obyvatelia každý *cantor* - štvrt'rok 58 zl. aj 75 den. Mesto im dodávalo bryndzu, soľ, haringy (slede). V Horelici a Oščadnici dvaja sedliaci spolu odávali teľa alebo 1 zl. Odvádzali plte, šidel', kláty na pílu, dežmu od oviec, kráv a včiel - alebo dodávali med. Museli tiež robotovať - tak s dobytkom, ako peši, podľa toho, ako sa im rozkázalo. Užívali lúky a pasienky, buď spoločne a tak aj za ne platili, alebo ich užívali jednotlivci, ktorí od nich odvádzali dane. V Horelici bol mlyn, od ktorého dával mlynár 10 meríc obilia do roka, každoročne musel vykŕmiť brava, na oščadnickej píle musel rezať dosky, čo dávali poddaní a vykonávať *panské práce se sekeru* okolo mlyna, píly a majera. Oščadnický šoltých Juraj Kucharčík držal tri usadlosti, *od richtarstvi* platil 15. zl. ročne, za brava 2 zl. Bol povinný vyberať od pocestných mýto (mostové) a vybranú sumu pod prisahou odovzdať, čapovať panské víno a pivo a musel tiež *do zbroje povstať a slúžiť*. V Oščadnici bol hájnik, dohliadajúci na lesy, lúky a pasienky, mohol nosiť zbraň (od ručnice platil 1,5 zl.), za krahulca alebo jastraba platil 1,5 zl., choval aj dobytok a včely, od ktorých odvádzal dežmu, zver, ktorú ulovil, dával pánov pod pokutou 12 zl. Dohliadal aj na práce pri kosení, zbieraní sena a pod. Na potoky dohliadal druhý hájnik, ktorý dodával 3 kopy pstruhov, alebo platil od každej 1 zl.

V Oščadnici bol majer. Príjmy z neho mal na starosť mestský provizor - ten dohliadal na celkové príjmy z kysuckých osád. Provizorovi podliehal aj personál na majeri - správca, jeho žena (majeka) a čeľaď - dievky, pastier (kraviar), pastierka a valasi. Z majera sa získavala raž, jačmeň, polovina (miešanina ovsa a jačmeňa), ovos, konopné semeno a konope, choval sa tu valašský dobytok, hovädzí dobytok (napr. v roku 1686 tu bolo 90 kusov), svine. Vyrábalo sa hrubé i tenké plátno, vlna, slad (z jačmeňa a ovsa), maslo, tvaroh a bryndza. Získané prdukty sa predávali - predával ich buď správca so ženou alebo provizor, používali sa tiež na mestské potreby - na mestskú kuchyňu, platenie mestských zamestnancov a majerskej čeľade. Časť naturálii sa dávala i vojsku, príp. si ich vojaci vzali sami. Pivo, ktoré sa varilo zo sladu, sa predávalo poddaným v Horelici a Oščadnici. Výrobky ako maslo,, tvaroh, bryndza sa dávali popredným žilinským mešťanom a hodnosťom - richtárovi, radným pánom, notárovi, hajtmanovi, organistovi, drábom, mladšiemu kuchynskému a iným, tiež zobrákom, majerskej čeľadi, valachom, hájnikom z Krásna.

Čo sa týka Krásna nad Kysucou, jeho územie sa oddávna využívalo na pasenie oviec a ťažbu dreva. V pol.16. stor. existoval pre Krásno urbár,a le nezachoval sa. Od 16. - 17. stor. prebiehalo na jeho území valašské a kopaničiarske osídľovanie a pôvodné valašské obyvateľstvo sa usadilo aj v Krásne. Na čele dediny stál šoltýs, zachovali sa i zmienky o prisažných. Obyvatelia Krásna boli tiež hlavne pastieri a chovatelia dobytka. Zaoberali sa ťažbou dreva a jeho spracovaním. Jednotliví sedliaci posielali dolu Kysucou kmene a brvná na plte, šindel' (celá obec posielala po 200 kôp šindľa na sv. Juraja, an sv. Jána a na sv. Michala, ktoré sa mali uschovať v Žiline), v máji museli poslať odkôrené a vysušené kmene pre potreby panstva Strečno. Pre zemepánsku kúriu v Žiline posielali aj drevo na kúrenie. Kosili lúky a zbierali seno, platili dežmu z oviec, kôz..., čapovali zemepanské víno a pivo. Pracovali na salašoch, košiaroch, pastierom na majer dovážali zo Žiliny alebo z panstva všetky nevyhnutné potraviny, znášali odtiaľ mliečne výrobky, ktoré odovzdávali určenému úradníkovi. Do Poľska vozili víno, obilie, odtiaľ dovážali soľ alebo ryby, museli vykŕmiť brava, chytať ryby v Kysuci a vykonávať *vernú a snaživú prácu*. Čo sa týka cenzu, na konci 16. stor. platili 12 zl. cenzu, v roku 1630 platili 60 den. od prúta zeme, od roku 1635 20 zl. v troch termínoch. Urbár z roku 1674 obsahuje ustanovenie o šoltýsovi, ktorý mal vypočúť a vykonať rozkazy od žilinského

richtára a žilinských pánov, ako obsahuje jeho prísaha. V urbári sa hovorí, že *rozказы pilne a bedlive vykonáva*, a napriek tomu, že by mal platiť fúrového 25 zl. ako íní šoltýsi, platí len 8 zl.

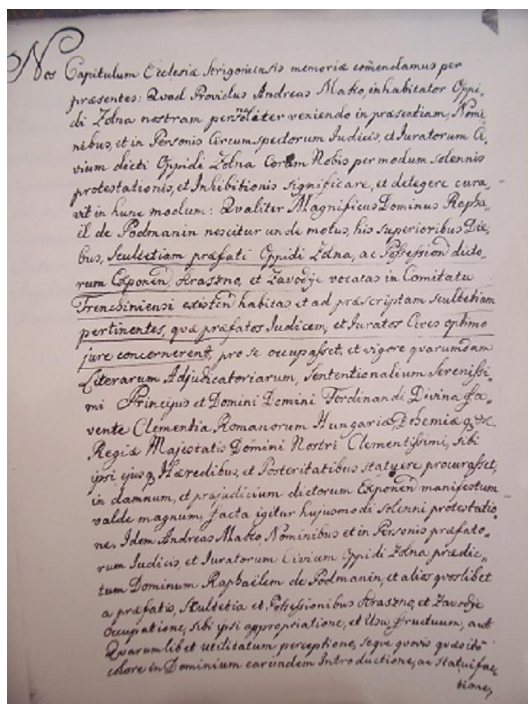
Závodie považovali Žilinčania za časť mesta, obyvatelia ktorej vlastnili poddanské usadlosti a pre rozličné urbárske záväzky boli považovaní za poddaných. Boli pripútaný k pôde, platili mestu dane, robotovali a určité povinnosti mali aj voči Strečnianskému zemepánovi. Podľa urbára panstva Strečno z roku 1662 boli obyvatelia Závodia pod richtárstvom a súdnou právomocou mesta Žilina. Stretli sme sa i s funkciou závodského dvorského, ktorý mohol mať na starosť mestské majetky v Závodí. Na bezpečnosť dohliadal mestský kapitán. Dane sa v Závodí platili od prúta polí a záhrad, medzi povinnosti obyvateľov Závodia patrilo posielat' zemepánovi plte na predaj, museli zožať jesennú úrodu a majeri v Brezovom, dávali desiatok z oviec, na žilinskej pile vyťahovali z vody kmene, brvná, preosievali pšenicu na chlieb alebo na siatie. Na Strečno dovážali šindle, ktoré sa posielali Kysucou z Krásna. Na koňoch chodili zemepanským vozom naložených vínom až do Beluše. Dovážali múku a iné potraviny na Strečno, odtiaľ zase pšenicu do mlyna. Museli vystrojiť svoje (poddanské) kone a dať k dispozícii, keď bolo treba. Bol tu aj mlyn, prenajatý žilinskej škole, mlynár musel vykŕmiť brava a vykonávať práce okolo zemepanskej pily, pri ktorej bola aj úschovňa šindľov a kolov.

5/ Prečo mesto Žilina v roku 1691 o tieto osady s výnimkou Závodia prišlo?

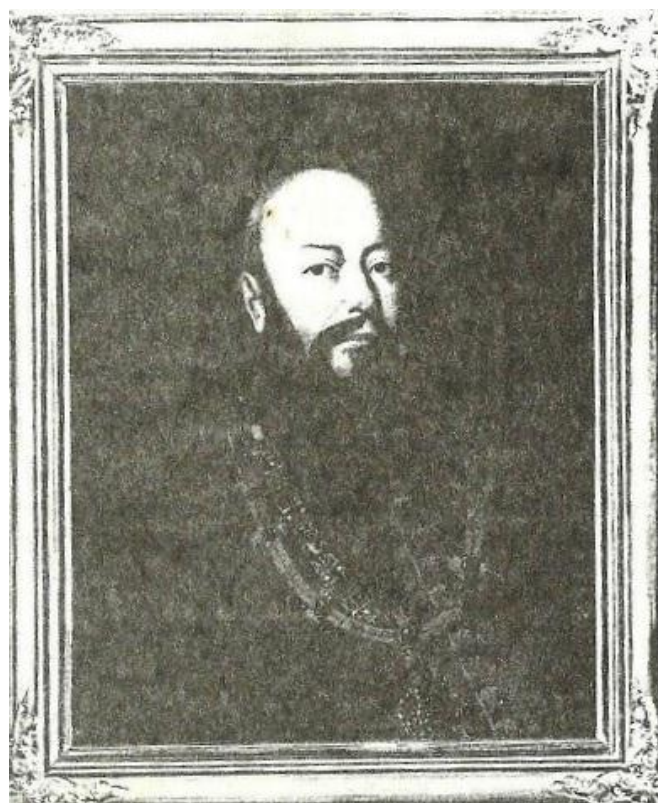
Žilina užívala kysucké obce do 19. novembra 1691, kedy uzavrela so svojím zemepánom Pavlom Esterházim nerovnoprávnú dohodu, na základe ktorej platila síce miesto doterajších 1100 zl. cenzu len 300, avšak stratila všetky kysucké majetky. Esterházi odobral mestu aj všetky listiny týkajúce sa týchto osád, aby už nemohla vystúpiť s nárokmi na ne. Odňal mestu aj výčap, prisvojil si právo schvaľovať kandidátov na richtársky úrad. Drevo zo zemepanských lesov mohla Žilina slobodne brať len na stavbu mostov cez Váh. Esterházi potvrdil mestu staršie privilégia a ponechal mu Závodie. Žilina tak prišla o značné príjmy - napr. v roku 1676 bol príjem z Horelice, Oščadnice a oščadníckeho majera takmer 1400 zl. v roku 1679 tvorili dôchodky z Kysúc vyše 1800 zl. Dôležitou naturálnou dávkou bolo drevo, ktoré Žilina nemusela vôbec kupovať a zarábala na jeho predaji.

Ďakujeme za ochotu spolupracovať.

Pre časopis Schody pri ÚCV - U3V ŽU o rozhovor požiadala šéfredaktorka Mária Žideková

opis protestu Žilinčanov proti Rafaelovi Podmanickému kvôli zabratiu žilinského dedičného richtárstva a Krásna a Závodia, ktoré k nemu patrili, z roku 1546 (ŠA Bytča - pobočka Žilina)

fotku Františka Vešelého, ktorý Žiline daroval Horelicu a Oščadnicu

Vnúčatá a my

Už viem, prečo mi čas ubieha rýchlejšie než mladým. Pretože starí ľudia nevládzu tak rýchlo behať ako mladí - vysvetlil mi vnuk. Od vnúcat som sa dozvedela aj ďalšie zaujímavé veci. Napríklad, že pigmentová škvrna, čo mám pri uchu, sa volá škôlkarské znamienko, že mrzák je taký, čo mrzne, že podvodník býva pod

vodou, že zubáč opravuje zuby, že formulár jazdí na formule, že ten, kto niekoho mučí, je mučeník a že dedko je dobrý varič, lebo vie uvariť ryžu aj mäsko z vtáčika. Španielskeho, pravdaže.

Vďaka vnúcatám objavujem svet, ktorý sa mi zdá akýsi krajší a farebnejší než predtým. Prostredníctvom nich sa opäť stretávam so starými dobrými kamarátmi Nevedkom, Ferdom či Smelým Zajkom, ktorých som roky zanedbávala. Sú to ony, čo ma donúti jazdiť na kolobežke alebo bez hanby sa nasúkať do detského vláčika na kolotoči. Iba vnúcatá dokážu s takou odovzdanou pozornosťou počúvať spomienky na časy, keď ešte neboli počítače, mobily,

cédečka, dévedčka a na banány sa stálo v radoch.

Dalo by sa povedať, že my, starí rodičia tvoríme s vnúcatami koalíciu. Hoci puto, ktoré nás spája, nie je také tesné ako puto medzi rodičmi a deťmi, je odolnejšie. Je to tým, že na rozdiel od ich rodičov, neleží na nás bremeno zodpovednosti za výchovu. Taktiež nemáme tendenciu vkladať do vnúcat vlastné ambície a nesplnené sny, ako sme to vedome či nevedome robili pri svojich deťoch. Navyše už nie sme tak zaangažovaní v materiálnom svete a dokážeme rozlíšiť, čo je z perspektívy „smrteľnej postele“ dôležité a čo nie. Vnúcatám dovoľíme robiť aj to, čo doma nesmú, a pri mnohých priestupkoch prižmúrimo oči, lebo lepšie chápeme ich potreby. Vnuk počíta s tým, že namiesto polhodiny povolenej rodičmi, môže sedieť pri počítači hodinu a „nevšímne“ si to. Je to akási tichá dohoda. Na revanš mi ukáže, ako sa posielala príloha k e-mailu, a vysvetlí mi pravidlá jeho obľúbenej počítačovej hry Minecraft. Pravda, ak by som si ju chcela aj zahrať, so zhovievavým úškrnkom nastaví najnižší možný level. Vnúcatá dobre vedia, že v počítačových a technických zručnostiach sú ďaleko pred nami a nech by sme akokoľvek usilovne trénovali, nikdy ich nedohoníme. V zásade však ani nechcú, aby sme sa im vyrovnali. Od starých rodičov očakávajú niečo iné. Niečo pre ne zatiaľ neznáme, čo vychádza s mnohoročných skúseností a pravej životnej zrelosti. Sme pre nich spojovacím článkom medzi „dávnou“ minulosťou a prítomnosťou.

Občas sa hneváme, že dnešné deti si nevedia nič vážiť, že darčeky berú ako samozrejmú, že sú priberčivé v jedle, že sú lenivé a neposlušné. Lenže náš hnev zvyčajne netrvá dlho. Stačí pohľad do úprimných očiek, v ktorých sa pri rozprávke o Perníkovej chalúpkke (nech by ju počúvali stokrát) objavila slzičky zakaždým, keď sa hnusná ježibaba chystá upiecť Janka s Marienkou a nefalšovaná radosť, keď sa jej to napokon samej vypomstí.

Deti sú vo svojej najvnútornejšej podstate otvorené všetkému, čo ich obklopuje. Prostredníctvom vzťahu k druhým ľuďom nachádzajú vzťah k svetu, zapúšťajú v ňom korene. A keďže sú nesmierne vnímavé, podvedome ich napodobňujú a vyberajú si vzory. Toto by sme mali mať na zreteli vždy, keď sme v kontakte s vnúcatami. Nie je vždy jednoduché pravdivo a primerane odpovedať na stovky otázok začínajúcich sa slovom „prečo“. Vedomie, že naša odpoveď v detskom mozočku môže natrvalo utkvieť, nás núti k opatrnosti. Výhodou však je, že keď sme v úzkych, keď nedokážeme niečo zmysluplne vysvetliť, môžeme ich odkázať na tatina alebo maminu. Koniec koncov, rodičia sú pre naše vnúcatá tí najmúdrejší, najsilnejší a najschopnejší. Vždy budú pre ne hlavnou autoritou.

Príklad zo života: „Starká, prečo sa blýska, keď je búrka?“

„To sú také zákony fyziky. Tatino ti to vysvetlí, on to vie.“

„Také zákony, že niekto vie a niekto nevie, však.“

Nuž, čo viac k tomu dodať? Snáď len to, že kým vnúcatá sú pre nás vzácnym darom, ktorý vnáša do záverečnej etapy nášho života svetlo, radosť a lásku, starí rodičia sú pre vnúcatá bonusom, ktorý môže obohatiť a čiastočne usmerniť celý ich život.

Ludmila Gašparíková, študentka programu Človek a psychológia U3V

Foto: zdroj internet

Projekt TAPE

Trans-generational Arts-cultural Platform in Education

Trans-generačná umelecko-kultúrna platforma vo vzdelávaní

V rámci projektu TAPE nám (p. Bizoňovej, Chomistekovej a p. Zvaríkovi) umožnil Ústav celoživotného vzdelávania pri Žilinskej univerzite v Žiline navštíviť Estónsko vo februári 2010. Bola to pre nás zaujímavá akcia, ktorá nás obohatila ďalším poznaním. Po prilete do Estónska sme strávili popoludnie v Talline, jeho historickej časti.

Čarovné zákutia starého mesta, jeho úzke uličky, obchody so suvenírmi, kde obsluha bola oblečená v krojoch. Bolo to pre nás príjemné prekvapenie, pretože všetky tieto obchodíky predávali len domáce a tradičné ľudové výrobky. Nakoľko sa už stmievalo, videli sme ako pred obchodmi a reštauráciami zapalovali na chodníkoch, v snehu malé svetielka, ktoré vyvolali pocit tepla v tomto mrazivom dni.

Prvé stretnutie všetkých účastníkov bolo v reštaurácii Olde Hansa Restaurant, kde sa zišli všetci účastníci projektu zo Slovenska, Estónska, Írska, Poľska, Turecka, Litvy a Talianska. Po večeri, na ktorej sa podávali tradičné estónske jedlá, sme sa presunuli do miesta nášho pobytu, približne 150 km od Tallinu. Ubytovanie bolo v príjemnom domáckom prostredí, kde každá izba bola zariadená v inom štýle, od dobového po moderný.

Samotný projekt TAPE prebiehal v neďalekom mestečku Lihula, ktoré má asi 1.600 obyvateľov. Zaujímavé stretnutie bolo u starostu, ktorý má k dispozícii len pár malých kancelárií, a ako on hovorí, nepotrebuje veľa miesta, ale záleží na tom ako veľa pre obec urobí.

Lihula sa nachádza v oblasti, kde je národný park Matsalu, tak sa tu neposypajú cesty ani chodníky. Doprava funguje v pohode, vodiči jazdia veľmi opatrne. Kúrenie v celom mestečku je ekologické, vykurovanie je z ropných bridlíc a z biomasy z mokradi. Nikde nie je smrad z nekvalitného uhlia. Nachádza sa tu kultúrne stredisko s divadelnou sálou, výstavnými priestormi, zámok, hrad, gymnázium, základná škola, škola umenia. A tu v priestoroch školy umenia prebiehalo stretnutie účastníkov projektu TAPE.

Medzinárodný projekt TAPE sa už uskutočnil na viacerých miestach Európy a tentoraz bol v Estónsku. Úlohou tohto projektu bolo priniesť z každej krajiny nejaký príbeh, či už skutočný alebo vymyslený, alebo

povešť. My sme prišli s jedným 1-minútovým filmom Sny na kolobežke, ktorého tvorcom je p. Zvarík, tiež účastník tohto stretnutia. Videli sme rôzne baladické vystúpenia z obdobia 2. svetovej vojny, baladu o karbidovej lampe, ktorú používali baníci, alebo turecký ľudový tanec a samozrejme náš film.

Všetci účastníci sa rozdelili do toľkých skupín, koľko bolo príbehov. Aby sme to nemali až také jednoduché, tak v každej skupine bolo zastúpenie z každej krajiny a našou úlohou bolo stvárniť pridelený príbeh akoukoľvek umeleckou formou. Pretože zloženie skupín bolo medzinárodné, komunikácia bola v angličtine. Oprášili sme svoje vedomosti z angličtiny a napokon sme sa dokázali celkom dobre dorozumieť. Niektorým to šlo lepšie, iným menej. Nebolo to na prekážku, lebo v konečnom dôsledku išlo o tímovú prácu – navzájom sme si pomáhali a dopĺňali sa.

Pracovala som v skupine, ktorá mala predviesť tureckú povesť „ÇAYDA ÇIRA“ predvádzanú tancom so sviečkami. S príbehom prišli účastníci z Turecka. V skupine bolo zastúpenie z Turecka, Slovenska, Litvy a Poľska. Po oboznámení sa s príbehom, nasledovala príprava a nácvik tanca. Tanec bol o to náročnejší, že sa tancovalo s horiacimi sviečkami. Naši tureckí priatelia nám tanec predviedli, a trpezlivo nám ho potom vysvetľovali. Hlavní predstavitelia príbehu boli oblečení v tureckých krojoch, ktoré priniesli naši tureckí priatelia. My sme skúšali a nacvičovali

tanec, v iných skupinách maľovali pridelený príbeh, alebo veršovali danú tému.

A výsledok? Záverečná prezentácia všetkých príbehov, ktoré sme si spoločne pozreli a mali sme radosť, že nielen sme zvládli danú tému, ale že počas pobytu sme získali nové priateľstvá a tiež sme aspoň trochu spoznali túto malebnú krajinu.

Mária Chomisteková, Č a média

Foto: autor

Vôňa chvenia

Jozef Daník

Stretnutie po rokoch...

Spev z lúčin Zádubnia preteká,
námestím cez prechody
v bránach a tíši hlas srdca,
obalený kvietim, v napätí čakaní....

Starodávny frajer v piesni sa ozýva.
No reči sú reči a život sa vzpriečil,
našiel iné korytá i rieky bez potu,
ktoré sa zahmlili pre dnešnú sobotu.

Vyčkajme už preto na jej spomínanie.
Dnes čas je krátky na to, pozdravme mladosť,
čo stála za to a radosti dala nám veľa,
nech teda čaká nás aj zajtra veselá nedeľa.

Spomienky pršia ako kvapky dažďa,
sú ako kocky, čo nám cestu dláždia
a lepia topánkam opätky snád',
sadni si počúvaj tisíce rád...

Láskanie vln vo Váhu s Kysucou sa točí,

oči si otváraš až Dubňu na úbočí
a potom za Strečnom v Stratenej spomínaš
na prvé športové rozochvenie.
Zastaviť vietor a pozrieť zhora na Žilinu,
kde i posmeškár už skončil,
kde dni čakajú ešte krásne i radosť,
sila, čo je v nás, kým nevyhasne.

Otvoriť dvere do úsvitu chcel by z nás každý,
verte, raz, no nezmeníme cesty koloritu
ani okien otváranie počas budúcich rán,
preto vás všetkých skladať túto pieseň – zavolám.

Foto: Zdroj internet,
úprava: Mária Chomisteková

Móda pred pol storočím

Necelých desať rokov po skončení Druhej svetovej vojny sme mali pätnásť rokov. Ako čerství gymnazisti sme chceli „vyzerat' ako veľkí“. Aby sme teda tak vyzerali, kúpili sme si klobúky. Také riadne, dospelácke, semišové, so širokou strechou. Musel byť na nás veľmi smiešny pohľad ako ideme vážne do školy a očakávame, že sa celý svet na nás pozerá. Pozerali sa, ale nie preto, na čo sme mysleli my.

Dovtedy sa nosili len šnurovacie topánky. Asi v roku 1954 prišla veľká móda – mokasíny. Kdekoľto ich chcel mať, bol to posledný výkrik módy. Z kabátov sa nosili „montgomeráky“ – dlhé, akoby vojenské plášte, zásadne zelenej farby, pomenované podľa maršala Montgomeryho. Neskôr sa nosili „hubertusy“ tiež zelene súkenné plášte. Až azda v roku 1956 nastala doba „šušťákov“. Dovážali sa z Talianska, /volali sa preto aj taliaňáky/, boli to nepremokavé plášte znovu zelenej, alebo hnedej farby a nosilo ich možno 90% mužov.

Klobúky boli výsadou tzv. inteligencie. Normálne sa nosili baretky rôznych farieb, s malým brmbolcom na vrchu hlavy. Baretky boli znakom preferovanej robotníckej triedy a niektorí pochlebovači režimu by ich boli najradšej nosili aj do divadla. Vôbec, do divadla sa patrilo chodiť „robotnícky“, športovo, div nie v montérkach, aby ich nositelia zdôraznili spätosť s robotníckou triedou.

Pánske nohavice boli na „sovietsky spôsob“. Dolu od kolena nesmierne rozšírené, až zakrývali špičky topánok. U nás táto nepraktická móda rýchlo zanikla a nahradili ich, azda z protestu, tzv. „rúrky“ - dolu tak úzke nohavice, že sa pomaly ani nedali obliecť. V Rusku móda širokých nohavíc pretrvala veľmi dlho.

Koncom päťdesiatych rokov sa začal tancovať charleston a u žien to znamenalo mini módu. Od mladých dievčat, až po staršie ženy sa nosili sukničky div nie do pol „zadku“, bez ohľadu na to, či to bolo v lete, či v zime. Moderné tenké pančuchy – /silonky a nylonky/ - bolo síce ťažko zohnať a boli aj pomerne drahé, ale patrilo sa ich mať. Mali vzadu „švík“ ktorý len veľmi ťažko udržiaval líniu a bolo ho potrebné neustále naprávať. Pri takejto opakovanej činnosti nečudo že vydržali ledva jedno rande.

V tom čase muži začali nosiť košele – „dederónky“. Boli z umelej hmoty, vynájdenej v NDR, ich výhodou bolo, že sa nekrčili a nemuseli sa žehliť. Na druhej strane boli totálne nepriedušné a človek sa v nich neustále potil. Vtedy sa aj objavila prezývka východných Nemcov – dederóni – a tá im ostala až do zániku Východného Nemecka ako štátu. Všetky tie „výkriky módy“ boli znakom určitého uvoľnenia a prinášali, možno v karikatúre, niečo zo západu. Dederóni chodili zásadne na /bakelitových/ Trabantoch, len elita mala, síce tiež dvojťaktné, ale predsa len krajšie Vartburgy.

Miroslav Blaha

Foto: zdroj internet

Virtuální univerzity třetího věku

Po absolvování pětiletého studia Univerzity třetího věku na Slezské univerzitě v Opavě, Obchodně podnikatelské fakultě v Karviné se nám nechtělo rozloučit. Pod vedením naší paní doc. Ing. Evy Sikorové jsme se zapsali na právě začínající vzdělávání tzv. Virtuální univerzity třetího věku, kdy přednášky a následné testy probíhají virtuální formou prostřednictvím počítače. Začali jsme Astronomií, pokračovali Etikou, Lesnictvím, Informatikou, Evropskou unií a Pěstováním léčivých hub. Náplň posledního, sedmého semestru tvořilo studium pod názvem Historie a současnost odívání. Během tohoto semestru jsme prošli antikou, středověkem a seznamovali se s různými formami odívání až do současnosti. Téma bylo pro všechny moc a moc zajímavé a všechny nadchlo natolik, že jsme si uspořádali Kloboukovou párty, na níž měli všichni přijít a nakonec i přišli ve vlastnoručně a kreativně vyzdobené pokrývky hlavy. A že vše padlo na úrodnou půdu, dosvědčuje i připojená fotografie.

Ukončené tří a půleté studium bylo zakončeno promoční slavností na Vysoké škole zemědělské v Praze. Nyní jsme se znovu přihlásili na tříletý cyklus, čítající šest semestrů s obsahem jednotlivých přednášek na téma např. Historie myslivosti, Čínská medicína v naší zahrádce, Hudební nástroje, Lidské zdraví, Osobní finance a Podpora rozhodování a řízení.

**Za kolektiv studentů Virtuální univerzity třetího věku při Obchodně podnikatelské fakultě v Karviné
Ilona Kunetková.**

Foto: autor

Ukončení semestru virtuálky
Historie odívání 27.4.2012
KLOBOUKOVÁ PÁRTY

K prameňu Kysuce

Do sobotného rána sa vstávalo príjemne. Obloha bez mrakov veštila krásny deň. Pripravený plecniak hádžem na rameno a trielim na vlak, ktorý nás priblíži k cieľu našej túry. Na stanici už čaká kopa známych. V dobrej nálade nás vlak vezie do Čadce, kde prestúpime na menší vláčik do Makova. V Makove sa vedenia našej výpravy ujíma skúsený vodca a znalec tunajších pomerov. Na kopci nad Makovom nám náš sprievodca prezradil, že pred mnohými rokmi tu bol mohutný les a tento kopec leží na pevnom kamennom podloží. Zas som o niečo múdrejší. Poľná cesta mieri do osady, kde na malom kostolíku hlahol zvona oznamuje poludnie. Skromné drevenice učupené pod starými stromami prezrádzajú, že život tu nebol ľahký. Lavičky pred drevenicami načas osireli, no poobede budú znova starency pokračovať v prerušenej úvahe o budúcnosti, počasí, chorobách, alebo v prerušenej ružencovej modlitbe. S obdivom a nostalgiou opúšťame túto oázu krásy a pokoja, kde len kotkodákanie sliepok či štekot psov narúša tichú idylku osady. Chodník, čo spájal osady, už zarastá trávou a nás smeruje do prudkého stúpania. Odstupy sa zväčšujú, začína únava od tepla aj od náročného terénu. Častejšie sa začíname obzerať do doliny, aby sme zistili, ako sme vystúpili vysoko. Neskôr sa chodník v lese stratil úplne a pokračujeme len podľa sprievodcu, ktorý nám oznámil, že sme už na hranici s Moravou. Les začína rednúť. Mohutné smreký prepúšťajú viac svetla a nálada začína byť veselšia. Stará lipa s mohutnou korunou nám oznamuje, že sme onedlho na mieste. Konečne si doprajeme oddych a vodou z prameňa ovlažíme smädné ústa a spotené čelá. Veselosť začína byť očividná. Húfne sa snažíme obsadiť dobré miesta v tieni storočnej košatej lipy a s chuťou sa dávame do jedla. Uvažujem, akí rozumní to boli tí naši predkovia. Studničky obkladali kamennými stenami, aby sa nezasypali a pravidelne ich čistili každú jar. Stal sa z toho pekný sviatok. Volali ho otváranie studničiek. Táto studnička, či prameň rieky Kysuce, by si zaslúžila ozaj väčšiu pozornosť. Najmä lepšiu informačnú tabuľu. Mali by sa o ňu viac starať v jej okolí, ale aj viac propagovať. Mali by ju poznať už deti od malička. Táto studnička, by sa mala stať pre Kysučanov pútnickým miestom. Pieseň o nej sa stala hymnou celej kysuckej doliny. Vraciam sa domov nadmieru spokojný. Stál som priamo pri prameni krásnej, ale smutne ospevovanej rieky. Až tu som precítil tklivý obsah piesne o Kysuci: „Kysuca, Kysuca, ty bystrá vodička, keď sa ťa napijem, bolí ma hlavička“. Priznám sa, že som si zobral z tej vodičky so sebou do fľaše. Nikdy neviete, kedy sa môže zísť. Cesta nazad už bola veselšia. Podchvíľou sa lesom niesla táto smutná pieseň, aby sme vzdali hold doline, ktorá nás na jeden deň pritúlila v svojom lone krásnej prírody.

Ferdinand Michálek

Autor: Mária Chomisteková

Sen o rybe
Štefan Zvarík

Spod brala pramení rieka zrná.
Plná rýb,
jedna je iná.
V úskoku malom,
vbehla mi do dlaní.

Dlane ju pália.
Nevída hlásky chudera nemá.
Nechcem byť planý,
vrátim ju spiatky.

Dal si mi krídla, už nie som nemá,
z výšin mi volá.
Uži si letu aj krásy slova.
Viac uvidíš, už sa rozodnieva.

Zletela,
Predo mnou princezná stála.
Musím ísť. Svitá.
Na brehu mesiac usína.

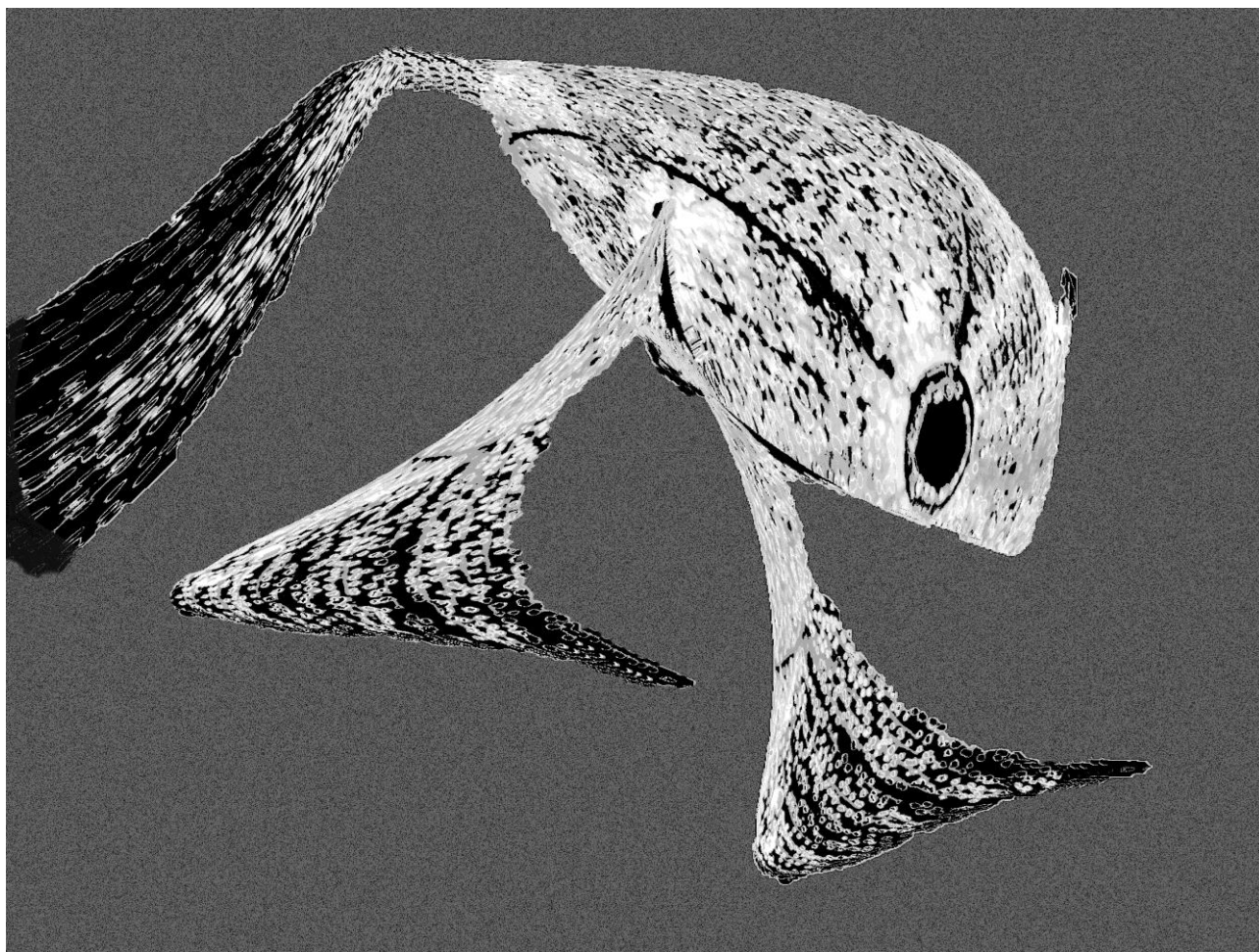

Foto: autor

Boli sme pri tom...

Celkom obyčajný deň. A predsa niečím výnimočný. Štrnásty november 2012. Pred hlavnou budovou rektorátu Žilinskej univerzity sa začína zhromažďovať mládež.

Húfy študentov zaplňajú voľné priestranstvo. O chvíľku totiž začína hromadné fotenie študentov jednej univerzity a pokus o vytvorenie najväčšej skupinovej fotografie. Nechýbame ani my, zástupcovia U3V. Davy sa neustále zväčšujú. Nedokážeme odhadnúť, koľko sa nás tu zišlo. Každý si tu našiel svoje miesto. Ešte pár minút, ide generálka.

Skúsame vyskočiť, potom zamávať a nakoniec náš pohľad smeruje kdesi vysoko do diaľky. Tam sú tí skvelí fotografi, je to v ich rukách. Áno, sú tam, vidíme ich. Všetko je pripravené a my pózujeme. Tentokrát naostro. Riadime sa pokynmi. Radostne a hrdo si poskočíme, zamávame a pozeráme nahor. Všade naokolo vládne príjemná, veselá atmosféra. Mladí študenti sú skvelí a nám je pri nich fajn. Zrazu sa aj my cítime mladí, aspoň duchom. Možno na chvíľku sme sa vrátili do našich študentských čias a zaspomínali. Ešte pár záberov, a akcia je ukončená. Zvládli sme to. Sme tam. Sme súčasťou najväčšej skupinovej fotografie. Odchádzame spokojní, že sme to stihli, že sme to mohli zažiť.

A nielen to. Obrovská fotografia s neuveriteľným počtom 1787 študentov bude titulnou stránkou knihy Premeny Žilinskej univerzity na počesť 60. výročia založenia tejto inštitúcie. To je predsa dôvod pre radosť z úspechu. A my sme boli pri tom...

Darina Denešová, Človek a média

Foto: autor

Seniori, bližšie k umeniu

Starenka, vyše 80-ročná, sa tentoraz zamiešala medzi výtvarníkov z výtvarného klubu Krajského kultúrneho strediska v Žiline. Je členka tohto klubu ako začínajúca maliarka. Začala maľovať vo vysokom kmetskom veku. Bez bázne a hany.

Ideme cez víkend do Vrátnej na chatu pod Sokolím. Zoberte si náčinie, jedlo a niečo na pitie, na povzbudenie. Zídeme sa pred Jednotou u autobusového nástupišťa. Všetko som pochopila.

Stojím ráno na uvedenom mieste. V plnom zimnom oblečení, veď je koniec novembra. Malý ruksak na chrbte a igelitovú tašku v ruke. A v taške dosku ako podložku na maľovanie. Doska mi nevošla do ruksaku.

Prichádzajú členovia klubu. Na privítanie si kolegovia podávajú ruky, bozkávajú sa. Ja sa tvárim udatne. Oni sa na mňa pozerajú privetivo. Hneď mám niekoľko ponúk na odvoz. Nemusím míňať peniaze na starecké cestovné v autobuse. Ušetrila som 66 centov. Ide sa. Po asfaltovej ceste pohodlne až ku chate. Chata už vôbec nie je chata, ale je obnovená na hotel. Prístavba a modernizácia vo vnútri. Vystupujeme z áut. Len tak sa pozerám. Kolegovia vyberajú obrovské vaky, debny a krabice, stojany, plátna, kartóny, palety. Ubytujeme sa. Z balkóna je nádherný výhľad na hory. Slnko svieti na privítanie.

Asi budem maľovať len tu v izbe. Ale kdeže. Kolegovia už sú vonku. Rozkladajú svoje stojany a náčinie. V otvorených krabiciach majú celé komplety farieb temperových, akrylových, olejových a štetce od výmyslu sveta, rozpúšťadlá, špeciálne nátery a všeličo iné. Pri stojanoch sú naši učители, vedúci klubu akademickí maliari páni Lajda a Mazúr.

No, čo už. Idem aj ja maľovať. Navlečiem na seba všetko oblečenie, do jednej ruky dosku, do druhej papierovú škatuľku s farbami a inými potrebami. Než sa usadím, kolegovia majú už prvé zábery krajiny nakreslené. Mala by som zamlčať, že mi počas prípravy sem tam niečo spadlo, donesená voda v kelímku sa rozliala, vietor mi papier niekoľko ráz odfúkol, zatúlala sa ceruzka alebo guma, doska na kolenách sa posunula. Na zemi bolo stále niečo na dvíhanie. Nevzdávam sa. Maľujem, na to som sem predsa prišla. Vzdialený majestátny Rozsutec už je aj na mojom papieri. Vzadu tmné skaly, vpredu zelený les. Opakujem si pravidlo kreslenia: Vzadu to musí byť trochu rozmazané, vpredu

ostrejšie. Čmáram, vyfarbujem, porovnávam a je mi dobre. Ako v raji. Horský vzduch, slnko, malebný kraj. A ja tvorím.

Toto som ešte vo svojom dlhom živote nezažila. Chce sa mi spievať, nahlas sa radovať a kričať do sveta, ako sa mám dobre. Doma som zanechala starosti a rodinu bez obedov a večerí. Všetci majú ešte dosť času aj na to radovanie. Ja chcem užiť všetko, čo sa mi ponúka a čo ešte stihnem užiť.

Urobím si prestávku. Nachádzam kolegov rozhádzaných všade tam, kde našli nejakú rovinu. Pred hotelom, za hotelom, vedľa neho vpravo, vľavo. Čučím, okukujem, učím sa. Roznáša sa horúci čaj a s ním aj niečo ostré. Každý ponúka aj svoje zásoby. Občerstvenie sme si zaslúžili. Hodiny sme stáli na nohách v chladnom počasí. V podvečer sa koná výstava dnes namaľovaných obrazov. Sú umiestnené všade, kde sa dá. Obrazy sú opreté o múry hotela, sú vo výklenkoch okien a na zemi. Hľadia na nás ako čerstvo nájdené drahokamy. Každý obrázok je iný, ale na každom je zachytená krása hôr, rozžiarená v neskorom jesennom slnku. Ja svoj výtvar neukazujem. Musím ho ešte dokončiť doma. Dokončila som ho. Bude to spomienka na prekrásne prežité chvíle.

Vedúci stretnutia má záverečný príhovor. Je nadšený našim úsilím. Musíte cvičiť a cvičiť. Aj ten najväčší „netalent“ sa môže do osemdesiatky stať majstrom. Ale čo ja po osemdesiatke? Na mňa zabudol.

Marta Martonová, študentka U3V

Obraz: Rozsutec, Mária Chomisteková

Kávička

Milujem vôňu kávy, jej chuť, predstavujem si ju spenenú v peknej šálôčke naplnenej až po okraj. Veľmi rada cestujem a v každom ciele svojej cesty ochutnám tento skvelý nápoj.

Minulý rok sme s kamarátkou boli na výlete v Malajzii. Krásy tohto polostrova nás očarili. Príroda je tu úžasná, všetko zelené a rozkvitnuté, čínska ruža kvitla všade a vo farebných odtieňoch od bielej, cez žltú, oranžovú, ružovú až po sýto červenú. Prekrásne staré stavby z obdobia kedy bol tento polostrov Britskou kolóniou stáli na námestí Merdeka a v strede mesta úplne nové stavby, mrakodrapové dvojčičky Petronas Twin Towers.

Po potulkách v hlavnom meste Kuala Lumpur sme zatúžili po dobrej kávičke. Jedno caffè latte a jedno epresso taká bola naša objednávka. Už som sa tešila na plnú šálku čierneho voňavého moku. O krátku chvíľu čašník položil na stôl pred Majku kávu s mliekom a mne malilinkatú šálôčku a v nej na dne troška kávy. Vyjavene som sa pozerala na to množstvo, aj som sa zabudla poďakovať. Sklamaná doplnila som si šálôčku vodou a mliekom a vypila.

Naše putovanie pokračovalo, navštívili sme ostrov Java, je to najviac zaľudnený ostrov na svete, vystúpili sme tam na sopku Bromo a potom sme sa previezli trajektom na ostrov Bali, kde sme si prezreli množstvo zaujímavosti, ktoré tento ostrov, turistami obľúbený, ponúka. Hinduistické chrámy, ľudové umenie ako tanec, sochárstvo a maľby. Na týchto potulkách sme sa povzbudzovali kvalitným čajom a kávou.

Dva dni pre odchodom domov na Slovensko sme nakupovali darčeky v jednom obchodnom centre hlavného mesta Malajzie. Zabúdili sme do predajne kníh, kde bola aj kaviareň. Išli sme si tam odpočinúť a samozrejme dať si kávu. Tentoraz si Majka dala epresso a ja kávu s mliekom. Kým sme študovali miestne noviny už nám ju aj doniesli, mne caffè - latte a Majke epresso v pollitrovej nádobe. Obidve sme sa pozreli na seba a vybuchli do hurónskeho smiechu. Tak to sme nečakali, predtým káva na jeden prst a teraz pol litra? Veselo nám bolo ešte po zvyšok celého dňa.

Bol to nádherný výlet, videli sme veľa krásnych vecí, stretli množstvo milých ľudí a prežili nezabudnuteľné zážitky. Jedným z nich bol aj príbeh s kávičkou.

Jana Comorková, Č a média U3V

Foto: zdroj internet a Mária Chomisteková

Na cestu životem...

Neznámý Tobě člověk chce Ti, milý příteli, říci několik slov. A byl by rád, abys je choval v duši tak, jako by Ti je byl pověděl Tvůj bratr, který šel tou cestou, jež Ti nastává...

Tohle si zapamatuj předem, prosím: Kde kdo, každý Ti tvrdil a ještě často tak uslyšíš, že máš „povinnosti k národu, vlasti, společnosti“ - nevěř tomu, není to pravda. První a hlavní povinnost máš sám k sobě. Aby ses stal celým mužem, abys udělal ze sebe člověka v pravém slova toho smyslu. Vše ostatní je věci vedlejší, neboť jest důsledkem této prvé hlavní povinnosti. Jako celý muž a jako pravý člověk budeš platnou jedničkou

jak společnosti, tak svého národa, a taková jednička, jak víš, více platí, než tisíce a tisíce prázdných niclek. A dosáhneš toho lehce. Sytiš-li tělo, nezapomínej na duši. I duše má svůj hlad a věčný hlad - jen poslouchej jejího hlasu a neohlušuj ho. Neohlušuj ho, pravím ještě jednou, Neboť duše, chud'as, ohlušit se dá i ukřičet se dá, ale potom se schoulí kdesi v koutě, zkomírá Ti a umře. Ty ovšem žiješ dál, ale ten život není ničím více, než život němé tváře: pracuješ, abys měl co jíst, a jíš, abys mohl pracovat.

Numrtvuj duši! Má hlad, chce jíst, syť ji! Dokud žiješ, syť ji! Vědění je moc - snaž se moci te dosíci. Peníze Ti mohou zpříjemnit několik chviliek života, ale vědění dá teprve životu Tvému smysl, páteř a sílu. Vědění dá cenu tvému „já“. Vědění Tě naučí nekrčit se před nikým a nezapírat sebe v ničem - vědění je zdraví duše. Buď věren knize, dokud dýšeš. Kniha je nejlepším přítelem, neboť Tě neoklame, neopustí, nezradí; kniha je nejlepším spoločníkem, neboť lidé nejlepší dali v ni to nejlepší, co měli v duších svých; kniha je nejlepším zábavou, ponevadž Ti nikdy nedá klesnouti na stupeň zvířete.

Přijde potom doba, milý příteli, že se oženíš a budeš mít rodinu. Ale tím nepřišel čas, kdy a kde bys mohl a směl ustát ve svém sebevzdělání. Neboť čas letí větrnými křídly, a kdo neletí s ním, zůstává pozadu, stává se někým, s nímž se nepočítá. A vzdělávejte sebe dál, veď tak i své děti. Neshromažďuj pro ně peníze, ale nelituj také posledního krejcaru na jejich vzdělání. Nauč je býti hrdými, ale jen na toto vzdělání, ne na postavení, ne na titul. Ať budou potom čímkoli děti Tvoje - ať nesou v každém postavení to hrdé vědomí „já“, veř, že potom žádná práce je neponíží, žádný stav, jenž jim má dávat živobytí, nebude se jim zdáti méněcenným. Vzdělání Tvých dětí budiž nejdražším dědictvím, které zanecháš svým synům a nejpěknějším věnem, které obdrží Tvé dcery. -

Nedej se zmalomyslněti žádnou ranou životní: člověka třtinu život láme, člověka pevného udělá jenom tvrdším proti ranám dalším. Jako to Tvé železo: biješ do něho, aby bylo tvrdším. Potom teprve je k něčemu. Jednáš-li s jiným člověkem o jakoukoli věc, vždy si polož otázku: Jak bych si přál, aby bylo jednáno se mnou, kdybych já byl na místě toho člověka? - A dle toho, jenom dle toho s ním jednej, a nikdy nechybiš. - Opakuji ještě jednou: Buď celým mužem, buď pravým člověkem! Ve všech případech života! A to ostatní přijde samo: budeš jedničkou svého národa, a když jednou zemřeš, budou tu státí Tvoje děti a po nich děti jejich - jenom z takových jednotlivců složený národ nezahyne.

Bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvádrů, praví Neruda.

Měl bych Ti přát ještě „štěstí“ na cestu? „Štěstí“... Život je povinností, žij jej vážně, jak chce a jak má být žit, a uvidíš, že má i dost příjemných chviliek, které se mohou nazvat „štěstím“. Ale ty neleží mimo cestu života, ty leží v něm, ty vyrůstají z něho... Hleď se státí celým mužem a pravým člověkem.

A mně bude díkem největším, když jednou v šedinách, až bude večer Tvého žití tady, budeš vzpomínat na tato slova moje a řekneš: Měl pravdu ten člověk! (J.S. Machar.)

Skrácený odpis - z rodinného archívu, Mária Žideková, Č a média, U3V

List /z roku 1933/ tvoril súčasť výučného a tovarišského listu po skončení štúdia v Neveklově - Zemská jednota společenstev kovářů a podkovářů v Čechách.

Zo života poslucháčov II. ročníka U3V v pobočke v Prievidzi

Seniori z Prievidze s radosťou uvítali otvorenie pobočky Ústavu celoživotného vzdelávania - Univerzity tretieho veku Žilinskej univerzity v Prievidzi. V školskom roku 2011/2012 boli otvorené štyri študijné programy. Do jedného z nich – Človek a umenie sa prihlásilo 26 poslucháčov. Po slávnostnom otvorení

akademického roku sme začali naplno “zarezávať”. V zimnom semestri nám lektorka PhDr. Iveta Géczyová veľmi pútavou formou prezentovala blok prednášok s témou: Ľudová tvorba. Prednášky doplnila množstvom fotografických dokumentov a filmov. V priebehu semestra sme niekoľkokrát navštívili Hornonitrianske múzeum, kde sme si prehliadkou exponátov doplnili poznatky k prednášanej téme. Na konci semestra sme sa rozhodli navštíviť v obci Valaská Belá súkromné múzeum skla, ktoré vlastní pán Dolinaj. V múzeu nám predviedol techniku výroby fúkaného skla a oboznámil nás s históriou výroby skla v regióne. Niektorí poslucháči si aj sami skúsili fúkanie skla. Semester sme zakončili prezentáciou seminárnych prác. Každý

poslucháč v krátkosti predstavil svoju prácu. Témy, ktoré si zvolili jednotliví poslucháči, boli veľmi zaujímavé a pre všetkých poučné.

Letný semester viedol lektor Ing. Rastislav Nemec. Lektor opäť pútavou formou doplnenou množstvom fotodokumentácie prednášal o architektúre. Na konci semestra sme sa rozhodli ísť na exkurziu na miesta, kde by sme si mohli doplniť naše vedomosti z architektúry. Rozhodli sme sa pre návštevu Banskej Štiavnice a priláhej dedinky Ilije. V Banskej Štiavnici sme mali zabezpečeného sprievodcu, ktorý nás previedol celým mestom a oboznámil nás s históriou mesta. Navštívili sme Starý a Nový Zámok. Očarila nás Kalvária. Hoci je v štádiu rekonštrukcie je krásna. Na záver sme navštívili v dedinke Ilija románsky kostol svätého Egídia. Dôvodom bol jeho najkrajší portál v strednej Európe zo 40 rokov 13. storočia. Tak ako zimný semester, tak i letný sme zakončili prezentáciou seminárnych prác, ktorých témy boli opäť veľmi zaujímavé. Ani sme sa nenazdali a už sme v druhom ročníku. Z pôvodných 26 poslucháčov sa nás zišlo 23. Zimný semester vedie lektorka Mgr. Katarína- Malečková. Témou je výtvarné umenie. Za krátky čas sme už stihli spoločne navštíviť dve výstavy. Výtvarnú Prievidzu - výstavu z tvorby výtvarných umelcov mesta a výstavu porcelánu z Herendu v Bojníckom zámku.

Tolko v krátkosti zo života poslucháčov UTV v Prievidzi, ktorí sa tešia na každú ďalšiu prednášku.

Kamila Gordanová

Foto: Majka Boboková

Hore: Pred starým zámkom

Dole: Chvilka oddychu

Foto: Mária Žideková

Naša budúcnosť

Deti

Pohybovať sa? Načo? Nestačí pohyb myšou pri počítači? Jedlo si zoberieme ku počítaču, netreba ísť nikde. Aké jedlo? Stačí pizzový rožok, sladké pečivo, alebo si objednáme pizzu cez donáškovú službu. A zapijeme to vynikajúcim sladeným nápojom.

Menšiu prechádzku si urobíme od počítača ku televízoru pozrieť si nejaký duchaplný sitcom.

Väčšia prechádzka do najbližšieho fastfoodu na hranolky, alebo hamburger, alebo obidve dokopy a zase samozrejme zapijeme kolou.

Stredná generácia

V práci do neskorého popoludnia až večera. Po príchode domov sú vyčerpaní tak, že po dobrej večeri vládzu prejsť len z kuchyne do obývačky a sadnúť k televízoru.

Prechádzka? Áno cez víkend sa dovezieme autom do nákupného strediska samozrejme aj s deťmi, kde sa na dobrom vzduchu z klimatizácie urobia nákupy a najedia sa vo fastfoode.

Akí budeme o 10, 20, 30 rokov?

Netreba sa ani pýtať lekárov na názor. Bude nám vládnuť obezita, cukrovka, nevládne kĺby, deformovaná a nevládna chrbtica... (Poznámka autorky článku : ČEŠŤ VÝNIMKÁM)

Mária Chomisteková, U3V - Č a média

Z vršku do doliny...

Začínam názvom knihy, ktorá mi je veľmi blízka a na jej uvedení som bola. V predvianočnom čase, keď všetci boli zaneprázdnení kupovaním darčiekov a upratovaním, sme sa na chvíľu zastavili a potešili z peknej akcie. Krajské kultúrne stredisko v Žiline v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK dňa 18. decembra 2012 uviedlo do života knihu **Z vršku do doliny** o ľudovom odievaní Rajeckej doliny. V obradnej sieni Mestského úradu v Rajeckých Tepliciach sa stretli pozvaní starostovia a primátori obcí a miest Rajeckej doliny a informátori - ľudia, ktorí si našli čas a boli ochotní sa podeliť so svojimi spomienkami a fotografiami z prvej polovice 20. storočia.

Spoluautorky Júlia Marcinová - Knapcová a Soňa Jamečná sa podujali zmapovať ľudový odev v jednej časti Žilinského kraja. Už predtým vydali knihu Čo vršok prejdeš, to iný kroj nájdeš. V tej sa venovali ľudovému odevu v Terchovskej doline. Tieto dve mladé ženy prešli dediny a mestečká od Čičmian, kde Rajecká dolina začína až po Lietavskú Svinnú, kde končí. Práci v teréne a výskumu ľudového odevu venovali veľmi veľa času. Navštívili každú obec – najprv obecný úrad, aby ich nevyhlásili za podvodníčky. Tam dostali tipy na ľudí, ktorí si pamätajú, čo sa v ich dedine nosilo. Ochotní ľudia na dedinách povýšovali z truhlíc zachovalé odevy, staré fotografie. Porozprávali svoje príbehy, pospomínali časti odevov, aký kroj sa nosil do kostola, na svadbu, na prácu na poli, aké výšivky sa vyšivali na rukávce. Opísali predmety a veci, ktoré my mladší už ani nepoznáme. Autorky ich príbehy zapísali, fotografie naskenovali. A potom museli to obrovské množstvo materiálu spracovať, vytriediť a vybrať tie najvhodnejšie aj za pomoci kolektívu odborníkov z oblasti kultúry.

Takto som sa aj dostala do tejto knihy. S manželom máme drevenicu v Rajeckej doline. Opatrujeme a opravujeme všetky predmety, ktoré sa v minulosti používali, odevy, ktoré sa voľakedy obliekali na dedine. Z rodinných albumov som poskytla fotografie. Verný obraz o odevoch a prácach v 50-tych rokoch v Rajci a okolí sa zachovali aj vďaka žilinskému rodákovi Igorovi Grossmannovi /1924/. Pôsobil v tomto období ako lekárnik v Rajci, a fotografovanie bola jeho záľuba. Jeho fotografie z Ďurčiny, Rajeckej Lesnej, Fačkova, Čičmian a Rajca boli viackrát vystavované v Žiline, v Rajci i v Bratislave.

Autorky Júlia Marcinová v čičmianskom kroji a Soňa Jamečná v kroji z Lietavskej Svinnej priniesli hruďku zeme z Lietavského hradu a džbán vody z prameňa na Kalvárii v Rajeckej Lesnej, z rieky Rajčanky a z vodného žriedla Patúch. Symbolizovalo to celú Rajeckú dolinu. Dotykom zeme a kvapkami vody uviedli túto knihu do života. Tento akt, za prítomnosti pracovníkov odboru kultúry ŽSK a ľudovej hudby Petra Mikundu z Ďurčiny umocnil posolstvo pre ďalšie generácie, aby si chránili vzácne dedičstvo našich predkov.

Viera Stanková, št. program Kulturológia - kultúrny človek Ukážka z knihy

Fotografia so svadby v Ďurčine v r. 1948 /archív rodiny Balážovej/

Môže byť spisovateľ na dôchodku?

Milan VÁROŠ po absolvovaní Jedenástročnej strednej školy v Bytči (1955) pracoval rok v rodnom meste ako redaktor okresných novín. Potom študoval žurnalistiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1956 – 1962). Od r. 1990 bol šéfredaktorom týždenníka *Život* a od r. 1995 aj šéfredaktorom mesačníka *Rodina*. V súčasnosti žije a tvorí v Bratislave. Od novembra 2012 je Čestným členom ZO - JDS Bytča. Bytčianski rodáci ani po rokoch na neho nezabudli. Stretnutie, spojené s besedou o literárnej tvorbe a študentských časoch sa nieslo v príjemnom priateľskom duchu. Cena ministra kultúry za knihu *Stratené slovenské poklady* (2008), Rad Ľudovíta Štúra II. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj v oblasti kultúry (2009) si zaslúžia našu pozornosť. Za časopis *Schody* sme využili príležitosť na krátky rozhovor pre našich seniorov Univerzity tretieho veku - Žilinskej univerzity.

1/ *Iste ako dôchodca neoddychujete?*

Ako dôchodcovi mi vyšli štyri knihy a všetky sú dosť objemné, napríklad druhý zväzok *Stratených slovenských pokladov* má hmotnosť vyše dvoch kilogramov, je to 862 rukopisných strán. Napísať takú hrubú knihu - to si žiada veľa času. Ešte viac si však vyžaduje vlastný výskum a overovanie faktov.

2/ *Aká kniha vám naposledy vyšla?*

Volá sa *Osudy umeleckých diel* a ich tvorcov s podtitulom *Slováci a slovenské reálie v dotykoch s európskym maliarstvom, svetoznámymi múzeami a galériami*. Spomením z nej aspoň jeden fakt: Milan Hodža, prvý Slovák predseda vlády v Prahe, zachránil pred predajom do Nemecka veľdielo Alberta Dürera Ružencová slávnosť, dnes je to prvé umelecké dielo v Národnej galérii v Prahe.

3/ *Kniha je teda pokračovaním vašej dvojzväzkovej práce Stratené slovenské poklady?*

Je to samostatná kniha a tiež patrí do kategórie nezmapovaných dejín slovenskej kultúrnej histórie

4/ *Na čom pracujete teraz, čo pripravujete?*

Onedlho mi vyjde kniha *Osudy umeleckých diel* a ich tvorcov, do konca roka by mala byť na knižnom trhu kniha *Príbehy maliarov*. Do jesene dokončím knihu *Korunovačné klenoty vo víre dejín* (ukradnuté, odvečnené do cudziny, roztavené, sfaľované, skrvavené...). Bude v nej aj dokumentárna reportáž o úkryte najväčšieho historického pokladu českého národa - pražských korunovačných klenotov roku 1938 v Žiline pred Mníchovom. Stalo sa tak na príkaz prezidenta Eduarda Beneša, bol to jeho posledný príkaz pred odchodom do emigrácie. Reportáž som napísal na základe dokumentov, ktoré som objavil v archíve Kancelárie prezidenta republiky v Prahe.

Ďakujem za rozhovor.

Pre čitateľov časopisu Schody pri ÚCV - U3V - ŽU o rozhovor požiadala Mária Žideková

Foto: Mária Žideková

Za dielo *Stratené slovenské poklady* 1–2 o osudoch našich umeleckých diel v zahraničí získal autor Cenu Literárneho fondu za vedeckú a odbornú literatúru, Cenu ministra kultúry SR, medzinárodnú Cenu E. E. Kischu a prezident SR mu udelil vysoké štátne vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra. S nevedným záujmom sa stretla aj jeho ďalšia kniha *Osudy umeleckých diel – Slováci v dotykoch s európskym maliarstvom, svetoznámymi múzeami a galériami*

OSUDY UMELECKÝCH ZBIEROK

MILAN VÁROŠ

Obrazy zo Slovenska sa roztrhali nielen v Budapešti a Prahe, ale aj v Paríži, New Yorku, mexickej Cuernavacii...

- Knieža Jaspur Rembrandtov portrét v Petrohrade len ukázal, jeho syn ich po boľševickej revolúcii predal v Londýne, odišiel putovať do Ameriky.
- Stalinova Moskva tápe predala výtvary skvosty z Ermitáže...
- Druhy vykradnutých umeleckých zbierok Rothschildovcov – spolupracoval s nimi aj svetoznámy maliar so slovenskými koreňmi...
- Americký miliónár A. Hammer (autor urádza korešpondenciu s nimi) chcel získať pamiatky z Prelova...
- Pátranie po maľbe slávneho G. Coubera, ktorú vlastnil Šachtar, židovského pôvodu F. Havany v Budapešti a do Timaru ju roku 1945 doniesol sovietsky dôstojník...
- Po stopách starých slovenských maliarov v Lichtenštajnsku...
- Bežňacie po roku 1989 a zbierky českých šlechticov...
- Americký zberateľ a diela európskych majstrov...
- Obrazy s nevednými osudmi v najpozoruhodnejších zbierkach...
- Historik umenia Josef Duven bol podvodník...

Raffaellova maľba *Svätý Juraj s drakom* dostal z Talianska ako dar anglickej panovníčky Henričky VII. Po popravě kráľa Karola I. (1649) ju anglická vláda predala do Francúzska. V Paríži obraz kúpili agenti cárskej Kataríny II. pre Ermitáž. Roku 1931 ho moskovská vláda tajne predala A. W. Mellonovi, bývalému veľvyslanecovi USA v Londýne, a ten, aby sa vyhol väzniu za daňové podvody, daroval vzácne dielo štátu. Dnes patrí medzi klenoty Národnej galérie vo Washingtone...

NÁZOV VYDAVATELSTVA

Seniori v pohybe

Nie raz počujeme, keď niekto odchádza z práce, že odchádza na zaslúžilý odpočinok. Študenti na Univerzite tretieho veku v Žiline chápu odpočinok svojsky. Dušu obohatiť poznáním, telo zdatnosťou. Nedokážem vymenovať, koľko bolo úspešných aktivít mimo odborných programov. Niektoré pretrvávajú, no, objavujú sa aj nové. Do mini grantového programu Žilinského komunálneho fondu, bol pre Ústav celoživotného vzdelávania schválený projekt „Aktívny senior“. V rámci neho boli pre seniorov pripravované pohybovo - relaxačné cvičenia pod vedením fyzioterapeutky. Cvičenia boli volené v závislosti od zdravotnej a výkonnostnej úrovne seniorov. Pri cvičení sa používali fitlopty, overbally, therabandy a karimatky.

Cvičenie nebolo zamerané iba na telesnú zdatnosť. Cvičenie bolo cieľavedomé vedené na upevnenie zdravia, vo vzťahu na emócie a harmóniu. Cvičenci dávno pochopili, že nebyť aktívny, znamená v sebe živiť ohavu, ktorá im vyciciava sviežosť a elán, pochrumkáva si na ich zdatnosti a svalstve, vedia, že leňošenie nie je cesta k vysokému veku.

Cvičenie pomáha utvárať pevnú vôľu, prekonávať ťažkosti, vedie k poznaniu, že dosiahnuť veľký úspech je podmienený húževnatou a vytrvalou aktivitou.

V zdravom tele zdravý duch (mens sana in corpore sano) Juvenalis

Ohlasy cvičencov:

A.T.: Cvičíme pomaly, ale o to s väčšou radosťou.

N.N.: Páči sa mi, ako cvičiteľka vedie kurz. Presne nám vysvetľuje, ktoré svaly precvičujeme, čo jednotlivými cvikmi dosahujeme.

N.N.: Usmerňuje dýchanie, Vedie k sebadisciplíne.

Š.Z.: Bez cvičenia, bez húževnatej prípravy každú disciplínu som videl ako nedozernú.

Fyzioterapeutka: Udržiavajte telo i ducha v aktívnej harmónii.

Štefan Zvarík, študent U3V

Foto: autor

Doplňok výživy – Lieky – Obete

Ľudia si vždy vedeli pomôcť pri rôznych ochoreniach. Kedysi to bolo ľudové liečiteľstvo pomocou bylín, neskôr sa začali objavovať na trhu rôzne prípravky, ktoré mali uľahčiť zdravotné problémy. Užívaním týchto medicín sa mnoho ľudí stalo alkoholikmi, pretože boli vyrábané s obsahom alkoholu.

V 50. a 60. rokoch minulého storočia sa rodili deti so zdeformovanými končatinami, ako obeť lieku Conterganu, ktorý užívali tehotné ženy pri nevoľnostiach.

V dnešných časoch sa stalo doslova koníčkom užívať rôzne výživové doplnky. Bolia vás kĺby – „Kĺbostop“ zabezpečí ľahkosť pohybu, „Dokutil“

vám udrží pamäť v dobrej kondícii, „Dobrýsen“ je pre pokojný spánok a svieže ráno. Má váš miláčik problémy? Je tu žuvačka na podporu potencie...

Každá návšteva lekára, je ďalšia dávka predpisovaných liekov. Okrem toho si dokupujeme ďalšie voľne dostupné lieky, lebo si myslíme, že nám pomôžu, takže organizmus má čo robiť, aby sa strávilo také množstvo chémie.

Aké to bude mať pre nás neskôr dôsledky? Zamýšľame sa niekedy, že miesto niektorých liekov a doplnkov si môžeme pomôcť úpravou stravy, pravidelným stravovaním, pohybom na čerstvom vzduchu a športom v rámci svojich možností?

(Názvy prípravkov sú zmené)

Mária Chomisteková

Foto: Pomník obetiam Conterganu (archív denníka Pravda)

Kultúrne dedičstvo

Karol Fillner

Slovania majú pekný zvyk,
privítať host'a chlebom a soľou,
táto tradícia tiež u nás,
stala sa úctou národnou,
je s láskou udržiavaná,
každou národnou menšinou.

Kultúra Slovenska v strede Európy,
ovplyvňuje susedné národy,
v literatúre sú mnohé diela podobné,

v opisovaní dejín národnej obrody,
v kultúre obliekania majú vplyv
menšinové kroje a šaty národné.

Sťahovaním ľudí do iných krajín,
sa kultúra národov prenáša,
tak Slovensko do cudzej krajiny
nové zvyky prináša.

Tak stáva sa Slovensko spolutvorcom,
väčšinovej i menšinovej kultúry,
kde sú už iba pomyslené čiary hraničné,
na mape v zjednotenej Európe.

Volod'a

Spomienka z dôb môjho ranného detstva sa viaže sa na obdobie druhej svetovej vojny, z prechodu frontu začiatkom apríla 1945 v Terchovej.

Dom obsadili vojaci a my sme sa ubytovali v pivnici. Asi šesťnásť ľudí sa tiesnilo na jej malom priestore, spalo na vreciach zemiakov prikrytých dekami. So strachom sme počúvali rachot rôznych zbraní, hurhaj bojov. V záhrade pred domom mali vojaci poľnú kuchyňu. Tento stav trval viac než dva týždne. Nečudo že sme sa po čase zoznámili s vojakmi práve my – deti z pivnice.

Medzi mladými sovietskymi dôstojníkmi bol jeden mimoriadne sympatický, vzdelaný, široko rozhl'adený „starší lejteňant“. Mám dojem, že bol v civile učiteľom. Nevieť čim sme mu tak prirástli k srdcu. Možno preto, že v pivnici bývala aj sestrenica Darina – vychýrená krásavica. Skrátka, Volod'a bol v našej pivnici pečený – varený. Každú voľnú chvíľu strávil u nás v rozhovoroch o všetkom možnom, všemožne sa nám snažil pomôcť. Všetci sme ho mali radi. Nám deťom vždy doniesol dajakú drobnosť, alebo aspoň kus čierneho, ako kosť tvrdého vojenského chlebička – ktorý vojaci dôverne nazývali: „komisárik“.

Žiaľ, po skončení vojny sme našli na provizórnom vojenskom cintoríne pri starom kostole Sv. Martina v Terchovej jeho hrob. Vojaci boli často narýchlo pochovaní do spoločných hrobov. Dôstojníci mali výsadu byť pochovaní samostatne, hrob bol označený nízkou drevenou ohrádkou, na drevenom stĺpiku bola vo Volod'ovom prípade červená hviezda a zavesená prilba. Bol tam aj nápis s menom, hodnosťou a fotografiou. Jeho hrob bol prvý zľava od vchodu do kostola. Až do roku 1947, kedy bola vykonaná exhumácia sovietskych vojakov a ich telá prevezené na vojenský cintorín na Bôrik do Žiliny, často sme sa ku jeho hrobu s rodičmi chodili pomodliť za spásu jeho duše.

Ešte i dnes, keď občas zájdem na Bôrický vojenský cintorín, nezabudnem sa zastaviť pri jeho symbolickom hrobe, pomodliť sa a zaspomínať.

Cest la vie! Veru, taký je už život! Ak by sa mladý, po všetkých stránkach krásny vojak bol udržal pri živote čo už len chabých 50 dní do konca vojny, ktovie, aký by bol z neho v budúcnosti vynikajúci pedagóg, možno politik, alebo azda vynálezca, alebo básnik. Koľko talentov zmizlo do nenávratna vo vojne, koľko budúcich svetoznámych umelcov, jedinečných ľudí padlo nie na poli slávy ale pre záujmy, ctižiadostivosť a hlavne pre mamon určitých ľudí. Padli bez možnosti rozvinúť svoj talent, bez možnosti pomôcť ľudstvu posunúť sa vpred.

Bohužiaľ, napriek tomu, že hoci to dnes väčšina ľudí chápe, nie je ani teraz svet bez konfliktov, ani dnes sme sa nepoučili z minulosti. Je vôbec nádej, že sa niekedy tie nezmyselné vojny skončia ?

Miroslav Blaha, U3V ŽU

Vojenský cintorín v Žiline na Bôriku. Je tu pochovaných 1780 sovietskych vojakov

Foto: zdroj internet

Novinársky preukaz

Náš seniorský časopis Schody bol registrovaný na ministerstve kultúry. My, členovia redakčnej rady, sme dostali novinárske preukazy. Pri preberaní preukazu som nevedela, kedy a pri akej príležitosti ho využijem. Predsa sme len v začiatkoch našej práce.

Až raz, pri návšteve Liptovského Mikuláša, som si išla pozrieť galériu Petra Michala Bohúňa, kde končila výstava obrazov Martina Benku zo súkromných zbierok.

Pred zaplatením vstupenky som si ešte pozerala propagačné materiály a vystavené knihy. Vtom som počula, že pri pokladni sa ohlásili návštevníci ako novinári a pokladníkovi ukazovali preukaz, s tým, že majú vstup zadarmo. Chvíľu som váhala, a potom si vravím, skúsím to. Vytiahla som svoj preukaz a vravím, že aj ja mám preukaz novinára. Samozrejme som neplatila vstupné. Ešte som sa nasmelo opýtala, koľko sa platí za fotografovanie. A keď odpoveď bola, že novinári neplatia nič, v duchu som zajasala.

Pozerala som si výstavu Martina Benku a výstavu Karola Feňveša, rodáka z Malužinej, ktorý študoval u prof. Mudrocha. Napokon som si znovu pozerala stálu expozíciu slovenské výtvarné umenie 19. a prvej polovice 20. storočia, kde som obdivovala práce Medňanského, Hálu, Katona, Majerníka, Bazovského, Palugaya, Mousona a mnohých ďalších. A samozrejme som fotila a fotila a fotila...

zvedavá aj na výstavu francúzskej klasickej súkromnej zbierky, ktorá bola v Centre Sokola. Vzhľadom na zloženie zbierky, sú do veľkej časti na papieri, jednalo sa o výstavu komornejšieho avšak znamenitého významu. Väčšina týchto autorov francúzskej moderny (Vlaminck, Maurice de Dufy, Raoul Renoir, Paul Kubín / Georges Matisse, Pissarro, Charles Chagall, Marc Favory, Suzanne Derain, celkom 32 autorov) ešte vôbec nebola na Slovensku prezentovaná.

Bola som moderny zo Kolomana ktorej diela charakteru, klasickej Coubine, /

Môj novinársky preukaz platil aj tu. Unavená a spokojná som sedela na námestí a pozerala som prospekty z informačného centra. Zaujala ma výstava v synagóge maliarky z Liptova, ktorá žije v Austrálii. Gabriela Melleg tu vystavovala svoje obrazy, kde sa prelínali námety z rodného kraja vyjadrené nielen jednoduchou formou, ale aj témy zo života v modernej, ale čitateľnej forme maľby. Obrazy oslovili diváka niekedy jednoduchou formou, ale aj nútili ho zamyslieť sa pri moderných námetoch. Na výstave som mala tú česť stretnúť autorku výstavy, s ktorou sme sa dlho rozprávali. Napokon som získala aj jej vzácne priateľstvo a stále sme v kontakte.

Neskôr pri kávičke a zákusku som v duchu skonštatovala, že som videla nádherné výstavy, a že aj keby som aj nevlastnila novinársky preukaz, určite by som ich navštívila aj tak a neváhala by som zaplatiť akúkoľvek vstupnú, pretože vlastne preto som do Liptovského Mikuláša cestovala.

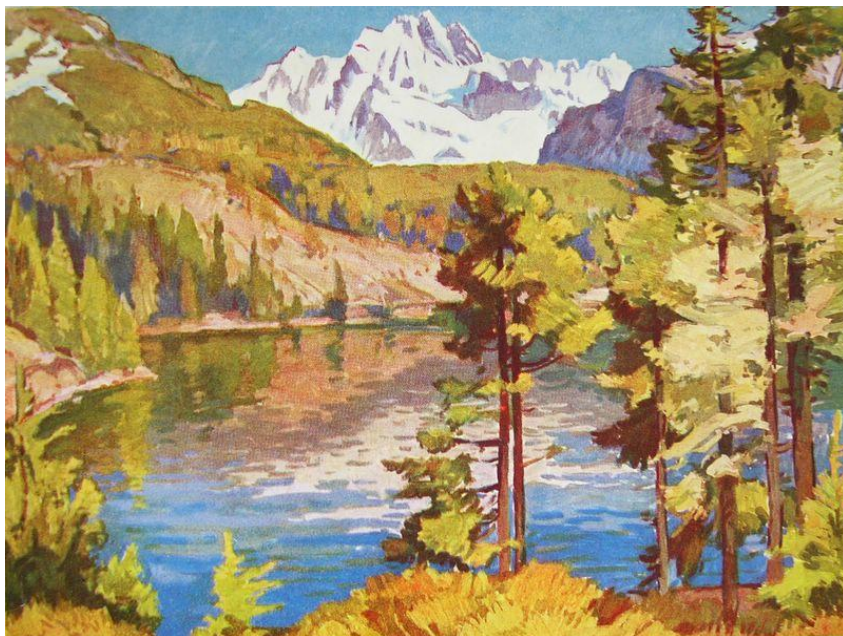
Obrazy : Martin Benka – ranné dielo Renoir – Akt sediacej ženy Gabriela Melleg - Klamárky

Mária Chomisteková, U3V ŽU - Č a média

Foto - autor

Maliar Tatier

Maľovanie bola moja túžba od mladého chlapca. Rád som sa túlal okolo starých domov pokrytých šindľom, slamou alebo len starým plechom či doskami. Vzbudzovali vo mne zvedavosť prežitého času. Malé okienka s červenými muškátmi a vyšívanými záclonkami mi pohľad priam priťahovali. Rád som si preto spieval pesničku od J. K. Veselého: Dedinka v údolí, malé domčeky... Rád som sa túlal aj okolo starých sýpok, ktoré ukrývali staré kamenné mlyny na mletie zrna. Tiež som si rád posedel pri starom mlyne za dedinou, kde mlynské koleso poháňala voda z náhonu a čľapot vody príjemne uspokojoval moju zvedavosť. Túto túžbu mi pomohol prežívať starý pán, ktorý mal tiež rád romantickú dedinskú idylku. Ale on chodil aj s maliarskym stojanom a paletou. Túlal som sa za ním ako malý psík a nakukoval som mu na plátno, ako sa rodí ten obraz. Veľmi som obdivoval jeho obrazy, ktoré sa podobali tej realite. Túžil som stať sa maliarom aj ja.

Raz, keď maľoval starú sýpku u nás na dedine, si všimol, ako veľmi sledujem jeho prácu a povedal mi tieto slová: „Chlapče, keď ťa to tak baví, nech ti otec kúpi temperové farbičky a môžeš chodiť so mnou maľovať“. To bol začiatok mojej kariéry. Začal som tajne maľovať aj ja, skrytý pred zrakmi kamarátov a susedmi. Večer som dostal bitku od otca, lebo miesto pasenia kravy, som sa túlal kdesi po dedine a vraj ma tetky videli, že čosi maľujem. Obraz mi vždy večer roztrhal. Budeš murárom a basta, žiadny maliar obrazov. Moja sľubná kariéra v maľovaní sa presunula do murárskeho učilišťa. Tu sa moja vášeň maľovať narušila novými poznatkami. Tanečné zábavy, hudba, túlačky po horách, mi nahradili kedysi tak silné vášne, vášňami novými. Len sem tam som si spomenul na starého maliara. Predsa niečo maliarskeho vo mne driemalo.

Prešli roky mladosti, ani som sa nenazdal, a bol som dôchodca. Znova je potreba niekde sa zaradiť. Raz ma zavolala jedna pani, či by som jej nemohol opraviť kúpeľňu. „Prečo nie“, odpovedám jej, „veď som murár“. Debata sa krútila okolo staroby, deťoch, kde sa nám rozbehli, ale aj o vnúčencoch. Prezradil som jej aj nesplnenú túžbu z mladosti. Hlasno sa zasmiala a preriekla múdre slová: „Čo vám bráni, aby ste si túto túžbu už dnes splnili. Veď sú tu možnosti na každom kroku“. „Dnes ste pánom sám sebe a môžete si robiť čo chcete. Vaša spása je v tomto dome, ktorý sa volá Makovický“. Mala pravdu, privítal ma mladý pán v maliarskom krúžku. Tak som sa zaradil medzi tých, ktorí majú podobné záujmy. Túžby sa naplnili. Hoci neskoro, ale predsa. Teraz viem, že po čom človek veľmi túži, raz sa to predsa podarí.

Raz, keď som sa túlal po Tatrách, navštívil som galériu maliara Tatier v Smokovci Votrubu. Priznám sa, veľmi ma zaujal. Tie farby tatranských štítov boli tak nádherné a vodopády na plátnach priam zurčali. Kvapky vody sa trblietali v žiari slnka, v opare nad vodopádmi. Nemohol som oči odtrhnúť od tej krásy. Túto galériu som si priam zamiloval. Nikdy som ju neobišiel, keď som si prišiel urobiť nejakú túru do Tatier. Stala sa mi vzorom pri maľovaní, ale aj obrovským vzorom v živote. Bol ochotný pre krásu zanechať aj svoju vlasť, aby zdokumentoval jej nádheru. Obdivujem tohto „Majstra štetca a pera“, a jeho životný štýl, pre ktorý svoje roky ďaleko od domova, venoval, ľudu žijúcemu pod Tatrami, ako dar. Venované môjmu maliarskemu vzoru, maliarovi Tatier Votrubovi.

Ferdinand Michálek

Obraz: majstra Votrubu

Šéfredaktorka:

Mária Žideková

Redakčná rada:

PhDr. Slavka Pitoňaková, PhD

PaedDr. Silvia Antolová, PhD

Štefan Zvarík

Mária Chomisteková

Ing. Miroslav Blaha

Koordinátorka:

Ing. Janka Sňahničanová

Jazyková úprava:

Mgr. Oľga Poniščiaková

Grafická úprava:

Mária Chomisteková

Prvá strana obálky: Štefan Zvarík, Oravský zámok

Zadná strana obálky: Mária Chomisteková, Sopka Bromo, Jáva

Vydavateľ:

Ústav celoživotného vzdelávania Žilinskej univerzity

Adresa redakcie:

Ulica 1. mája 32, 010 26 Žilina

Telefón: 041/531 5057, 5043

Fax: 041/513 5042

E-mail: u3a@uniza.sk

Tlač:

EDIS – vydavateľstvo Žilinskej univerzity,

Hospodársky blok, Univerzitná 1, 010 26 Žilina

ISSN 1338-2942

Ev.č.: EV 4187/10

ISSN 1338-2942
EV 4187/10